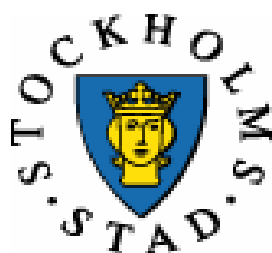

Funktionshinderombudsmannens årsrapport till Kommunstyrelsen

- Avser verksamhetsåret 2008

FUNKTIONSHINDEROMBUDSMANNEN (FO)

RIITTA-LEENA KARLSSON
Dnr 326-493/2009

Den 10 mars 2009

Innehåll

Sammanfattning	
1 Redovisning av FO:s verksamhet år 2008	5
1.1 FO:s roll och arbetssätt	5
1.2 Information, rådgivning och vägledning	5
2 Uppföljning av 2008 års budgetuppdrag utifrån funktionshinderaspekter	6
2.1 Kommunfullmäktiges tre inriktningsmål år 2008	6
2.2 Omvärlden och stadens handikappolitiska program	7
2.2.1 Handikappolitiskt program	7
2.2.2 Brukarinflytande	7
2.3 Målet 2010 - "Världens mest tillgängliga huvudstad"	8
2.3.1 Tillgänglighetsprojektet	9
2.3.2 Enkelt avhjälpta hinder	10
2.3.3 Tillgängliga bostäder	11
2.3.4 Tillgänglig information	12
2.3.5 Tillgänglighetsarbete i Sveriges kommuner	13
2.4 Tillgång till arbete	14
2.5 Omsorg, stöd och service	16
2.5.1 Valfrihet	17
2.5.2 Myndighetsutövning	17
2.5.3 Utbyggnad av bostäder och nya stödformer	19
2.5.4 Socialpsykiatri	21
2.5.5 Neuropsykiatri	22
2.5.6 Personer med syn- och hörselskador	23
2.5.7 Kompetensutveckling	23
2.5.8 Kvalitetsuppföljning	25
2.6 Idrott, fritid och kultur för alla	27
2.7 En skola för alla	30
2.7.1 Elevhälsoarbetet	30
2.7.2 Elever i behov av särskilt stöd	31
2.7.3 Vuxenutbildning	33
2.8 Samarbete/samverkan	34
Bilaga/Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (FO)	36

Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport till kommunstyrelsen ska enligt den gällande instruktionen följa upp stadens verksamhet utifrån funktionshinderaspekter och föreslå förbättringsåtgärder.

Stadens satsning inom tillgänglighetsområdet i utemiljöer har gett synbara resultat tack vare Trafikkontorets Tillgänglighetsprojekt. Framsteg har även gjorts inom de nämnder som har haft tillgång till projektmedel för tillgänglighetssatsning. Även bostadsbolagen har intensifierat tillgänglighetsarbetet under de senaste åren. Däremot saknas en övergripande tillgänglighetsstrategi och en stadsövergripande plan för eliminering av enkelt avhjälpta hinder. Det behövs en organisation som driver på och stödjer stadens samtliga nämnder och styrelser i tillgänglighetsarbetet i linje med ”Vision 2030 – Ett Stockholm i världsklass”.

Arbetsmarknadsfrågor är prioriterade i Europeiska Unionens handlingsplan rörande situationen för personer med funktionsnedsättning och frågan lyfts fram även inom den svenska handikappolitiken. Det är positivt att stadens Jobbtorg har påbörjat aktiviteter som riktar sig till personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det behövs medveten strategi och resurser för bedömningar av arbetsförmågan, kunskap om arbetstagarnas speciella behov, matchning, coachning och praktikplatser för att fler med olika typer av funktionsnedsättningar ska kunna återgå till eller komma in i arbetslivet.

Valfrihet och god kvalitet i stödinsatser är viktigt för personer med funktionsnedsättningar. Valfriheten kan bli verklighet om bristen på bostäder med särskilt service blir åtgärdad och beviljade insatser kan verkställas. Det behövs en intensifierad stadsövergripande planering och utbyggnad av stödformer med variation utifrån identifierade behov. Uppföljning av kvalitet kräver stadsgemensamma kvalitetsindikatorer och riktlinjer för hur uppföljning av kvalitet ska genomföras både inom kommunala och privata utförare av tjänster.

Samhällets stöd och service med god kvalitet är en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning med omfattande stödbehov ska kunna leva i samhällets gemenskap tillsammans med alla andra. Brist på samarbete och samverkan både internt inom stadens nämnder som har ansvar för verksamheten och externt med andra myndigheter är ett hinder som försvårar tillgången till adekvata stödinsatser. Undvikandet av kostnader är ofta en orsak till hänvisning till ”andra” istället för att lösa frågorna i samverkan. Det är nödvändigt att policydokument resulterar i konkreta lokala rutiner för samarbete och samverkan både internt och externt.

FO:s synpunkter och förbättringsförslag

Det handikappolitiska programmet och brukarinflytande:

Arbetet med revidering av stadens handikappolitiska program måste genomföras i samarbete med handikapporganisationer och utifrån FN-konventionen.

Tillgänglighetsarbete:

En övergripande tillgänglighetsstrategi med en stadsövergripande pådrivande organisation behövs för att stödja stadens samtliga nämnder och styrelser i tillgänglighetsarbetet i linje med ambitioner i "Vision 2030- Ett Stockholm i världsklass". En plan för eliminering av "Enkelt åtgärdade hinder" och krav på att allt nybyggt och ombyggt måste vara tillgängligt krävs för att göra staden till tillgänglig stad. Genomförandet av E-strategins vision om informationsflödet mellan staden och medborgarna kräver att kommunikationsvägarna är tillgängliga för alla.

Tillgänglig arbetsmarknad:

Stadens verksamheter måste i samverkan med arbetsmarknadsmyndigheter skapa stöd- och arbetsmetoder riktade till personer med funktionsnedsättningar för att underlätta övergång till lönearbete.

Omsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning:

Staden behöver en samordnad stadsövergripande planering för intensiv utbyggnad av boendeformer för att beslut om bostad med särskild service ska kunna verkställas. Staden måste ha en långsiktig strategi för kompetensutveckling av personal som arbetar med stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Kvalitetsuppföljning inom omsorg, stöd och service:

Staden måste fastställa ett kvalitetssystem innehållande kommunövergripande kvalitetskriterier för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt ett stadsövergripande system för kvalitetsuppföljningar.

Idrott, fritid och kultur för alla:

Arbetet med inkludering i fritids-, kultur- och idrottsverksamhet för barn och ungdom med funktionsnedsättning måste fortsätta i samverkan med berörda nämnder och verksamheter och samordningen av aktiviteter behöver permanentas.

En skola för alla:

Staden måste ställa krav på tillgängliga skollokaler och på kunskap om förhållanden för barn i behov av särskilt stöd för att elever med funktionsnedsättning skall kunna inkluderas och få lika möjligheter till valfrihet som alla andra. Kvalitetsbrister i korttidstillsyn måste åtgärdas i samarbete med berörda nämnder så att korttidstillsyn har den kvalitet som LSS-lagstiftningen förutsätter. Staden måste uppmärksamma behovet av vuxenutbildning för personer med funktionsnedsättning som en viktig del av förberedelserna inför arbetslivet.

Samarbete/samverkan:

Staden måste skapa konkreta arbetsrutiner för samverkan internt inom de berörda nämnderna och externt med andra myndigheter för att personer med funktionsnedsättningar ska få tillgång till adekvata stödinsatser i samverkan.

1 Redovisning av FO:s verksamhet år 2008

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport till kommunstyrelsen ska enligt den gällande instruktionen följa upp stadens verksamhet utifrån funktionshinderaspekter och föreslå förbättringsåtgärder. Denna årsrapport följer upp kommunfullmäktiges uppdrag i de delar som är mest avgörande för levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättningar.

1.1 FO:s roll och arbetssätt

Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade år 2000 att inrätta en funktionshinderombudsman (FO). Kommunstyrelsen fastställde år 2001 en instruktion (bilaga 1) för FO:s verksamhet. Tjänsten tillsattes år 2002.

FO har i uppgift att bevaka stadens verksamheter utifrån funktionshinderaspekter. Enligt instruktionen för FO-funktionen åvilar ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering respektive nämnd och bolagsstyrelse. FO skall arbeta strukturellt och övergripande samt vara en resurs och ett komplement till stadens nämnder och styrelser.

FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättningar, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut.

FO ska årligen avge en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

FO-funktionen har år 2008 budgeterats med 1 mnkr och haft en administrativ tillhörighet på socialtjänstförvaltningen.

1.2 Information, rådgivning och vägledning

FO har gemensamt med stadens funktionshinderinspektörer ett webb-baserat stöd för sammanställning av statistik av både inkomna samtal, brev och elektronisk post. Stödsystemet har delvis tagits i bruk år 2008 men behöver ytterligare utvecklas för att ge en bättre samlad bild av kontakter med både FO och inspektörerna.

Under år 2008 har totalt **607 telefonsamtal** inkommit till FO. De flesta förfrågningarna har handlat om tillgänglighetsfrågor. För övrigt dominerade frågor som berör förhållanden för personer med utvecklingsstörning, neuropsykiatriska diagnoser och nedsatt rörelseförmåga. Ärenden som handlade om stöd- och serviceinsatser har jämn fördelning över stadsdelsnämnderna med hänsyn tagen till befolkningsmängden. FO kontaktades i huvudsak för att få upplysning om lagstiftning och vart man ska vända sig med sin fråga. Därutöver dominerade frågor om myndighetsutövning och boendefrågor.

Totalt **406 skriftliga ärenden** varav alla utom 22 inkom till FO per e-post: Huvuddelen av ärenden (160) handlade om allmänna frågor såsom om lagstiftning, regelverk och tillgänglighetsfrågor. Rådgivning angående myndighetsutövning och synpunkter på kvalitet i stödinsatser berördes i 81 skrivelser som handlade om

personers enskilda förhållanden. Totalt 69 skrivelser som var riktade till andra mottagare inkom till FO enbart för kännedom.

Totalt 96 förfrågningar per e-post inkom från utlandet, i huvudsak från andra EU-länder. Nästan alla utländska kontakter anger att de har funnit information om FO-funktionen på stadens webb. De utländska förfrågningarna handlar i huvudsak om tre frågeområden: Hur staden ger stöd till personer med omfattande funktionsnedsättningar utan vård på institutioner, hur staden arbetar med tillgänglighetsfrågor samt frågor om stadens tillgänglighet inför planering av besök till Stockholm.

FO hade totalt **306 informations- och samarbetsmöten** enligt följande: Stadens nämnder/ styrelser/ förvaltningar 124, Handikapporganisationer 31, Stadens handikappråd 18, Statliga myndigheter, landstinget, privata aktörer, övriga 83, Medverkan i utbildningsinsatser 50.

FO har under år 2008 deltagit i möten i form av nätverk, styr-, arbets- och referensgrupper där man efterfrågar funktionshinderkompetens både på nationell, regional och lokal nivå. Största andelen av möten har ägt rum med representanter för stadens förvaltningar, på andra plats kommer representanter för andra myndigheter, organisationer och samarbetspartners.

2 Uppföljning av 2008 års budgetuppdrag utifrån funktionshinderaspekter

2.1 Kommunfullmäktiges tre inriktningsmål år 2008

- *Staden ska vara en attraktiv, trygg och växande stad för boende, företagande och besök*
- *Kvalitet och valfrihet ska utvecklas och förbättras*
- *Stadens verksamheter ska vara kostnadseffektiva*
-

I budget för år 2008 angavs att alla människor ska tillförsäkras självbestämmande och delaktighet i samhället. "Människor med funktionsnedsättning ska, så långt som möjligt, ha samma möjligheter som andra att leva ett självständigt liv och att ha arbete att gå till. Vår ambition är att Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad 2010."

Det handikappolitiska programmet¹ uppgavs som ett av stadens styrdokument.

Den första av de tre inriktningsmålen har i budget för år 2009 kompletterats enligt följande: Stockholm ska vara en attraktiv, tillgänglig, trygg och växande stad för boende, företagande och besök. Detta skedde i enlighet med förslag från Kommunstyrelsens handikappråd.

¹ Stockholms Stads handikappolitiska program, KF 2004-12-14

2.2 Omvärlden och stadens handikappolitiska program

FN:s generalförsamling antog i december 2006 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilken ratificerades av Sveriges riksdag under år 2008.²

Europeiska Unionen (EU) har sedan år 2003 en ”handikappstrategi” som innebär bland annat publicering av tvååriga handlingsplaner med politiska prioriteringar. Handlingsplanen rörande situationen för personer med funktionsnedsättningar inom EU för åren 2008-2009³ lägger fram följande prioriteringar:

1) Deltagande för alla genom ökad tillgänglighet som innebär bland annat att främja tillgänglig arbetsmarknad och främja tillgängliga varor, tjänster och infrastrukturer. 2) Åtgärder för fullt åtnjutande av grundläggande rättigheter som innebär bland annat att underlätta genomförandet av FN-konventionen och skapa regelverk för skydd mot diskriminering.

2.2.1 Handikappolitiskt program

Stadens handikappolitiska program antogs av fullmäktige år 2004. Programmet bygger på Förenta Nationernas (FN) Standardregler⁴ och följer ambitionerna i den nationella handlingsplanen⁵. Programmet gäller till år 2010 och anger de handikappolitiska inriktningsmålen med siktet inställt på år 2010. Staden ska då vara världens mest tillgängliga huvudstad och i princip alla fysiska hinder ska vara eliminerade. Det råder olika uppfattningar om hur staden har uppfyllt de handikappolitiska inriktningsmålen. Dessa inriktningsmål saknar kriterier vilket behövs för att måluppfyllelsen ska kunna mätas utifrån gemensamma utgångspunkter som gäller för både nämnder/styrelser och handikapporganisationer.

Stadsledningskontoret framför i ett tjänsteutlåtande⁶ att : ”Det är viktigt att stadens handikappolitiska program, vid nästa revidering, beaktar innehållet i den nya FN-konventionen. Mätbara mål för stadens handikappolitiska inriktning ska anges. Dessa ska vara i linje med ambitioner utifrån målet Stockholm i världsklass och Vision 2030. Det handikappolitiska arbetet utifrån FN-konventionen ska även vara en del av stadens integrerade ledningssystem.”

Socialtjänstförvaltningen fick i uppdrag i budget för år 2008 att revidera programmet. Det är viktigt att revideringen genomförs i samarbete med andra förvaltningar och med handikapporganisationer.

2.2.2 Brukarinflytande

FN-handikappkonventionen, FN-standardregler, Handlingsplanen för handikappolitiken i Sverige och stadens Handikappolitiska program anger att beslut i frågor med viktiga funktionshinderaspekter ska förberedas i samråd med brukarorganisationer. Även lagstiftningen som reglerar stöd och service till personer med funktionsnedsättningar förutsätter samråd med brukarorganisationer.

² Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Prop.2008/09:28)

³ Resolution om situationen för människor med funktionshinder i EU (EPSCO- rådet 2008)

⁴ FN:s Standardregler för delaktighet och jämlikhet (FN 1993)

⁵ Från patient till medborgare - En nationell handlingsplan för handikappolitiken (Prop. 99/00:79)

⁶ ”Världens mest tillgängliga huvudstad 2010” (Dnr 326-1144/2008)

Sedan år 2007 har staden 29 handikappråd som är knutna till nämnders och styrelserns arbete enligt särskilda instruktioner⁷. Råden har representation från de lokala handikapporganisationerna och nomineringsarbetet samordnas av Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO Stockholms stad). De handikappades riksförbund (DHR) Stockholmsavdelningen och Synskadades riksförbund (SRF - Stockholms stad) lämnar sina förslag på nominerade ledamöter.

Nämnder och styrelser följer i huvudsak de gällande instruktionerna. Det förekommer rapporter om brister beträffande tillgängliga möteshandlingar, t ex för ledamöter med synskador. Det förekommer kritik från handikapporganisationer för att rådets möten är mer informationsmöten än ett forum för rådgivande inflytande. Ett antal förvaltningar rapporterar om bristande engagemang från rådets ledamöter. Dessutom förekommer tillfällen då förvaltningarna inbjuder till referens- eller arbetsgrupper i aktuella frågor och föreningarnas intresse är lågt eller uteblir. Organisationerna planerar en bättre samordning av representationen till olika arbets- och referensgrupper i staden.

Nämndernas verksamhetsuppföljning består av de i budgeten fastställda indikatorerna som följs upp i det webbaserade integrerade ledningssystemet. Kommunstyrelsen handikappråd har framfört att den nästan totala avsaknaden av indikatorer i 2008-år budget gjorde att nämnder och styrelser inte har betraktat funktionshinderaspekter som prioriterade frågor.

Rådet fick år 2008 möjlighet att föreslå indikatorer till stadens budget- och verksamhetsplaneringsarbete inför budgetåret 2009. Handikapprådet föreslog att det första av stadens politiska inriktningsmål skulle kompletteras med begreppet tillgänglighet. Detta har skett i budget för år 2009.

Därutöver redovisade handikapprådet en ambitiös lista av indikatorer för de olika nämnderna och styrelserna. Ett antal av dessa indikatorer var dock inte uppföljningsbara. Det stora antalet och delvis mycket detaljerade indikatorerna har säkerligen försvårat genomslagskraften i rådets förslag. För att fler relevanta handikappolitiska indikatorer ska komma med i stadens ILS-system krävs att önskemålen presenteras med tydligt förslag på prioriteringsordning.

FO:s förbättringsförslag:

Arbetet med revidering av stadens handikappolitiska program måste genomföras i samarbete med handikapporganisationer och utifrån FN-konventionen.

2.3 Målet 2010 - "Världens mest tillgängliga huvudstad"

I budget för år 2008 anges en ambition att vara världens mest tillgängliga huvudstad 2010 .

"Vision 2030" som ska utgöra en viktig utgångspunkt i nämndernas och styrelsernas arbete med verksamhetsplanering.

⁷ Nya instruktioner för stadens handikappråd (KF 2004)

Text ur ”Visionen”⁸: *”Stockholm är världens mest tillgängliga stad. Internationella delegationer vallfärdar till Stockholm för att beskåda världens mest tillgängliga stad. Alla stockholmare har samma möjligheter att besöka offentliga platser, butiker/restauranger och grönområden genom att staden har satsat intensivt på fysisk och psykisk tillgänglighet i harmoni med gammal och ny arkitektur. Inga näringslokaler får bygglov utan att tillgängligheten är säkerställd. All stadens servicepersonal är välutbildad i hur personer med fysiska och/eller psykiska funktionshinder ska bemötas.”*

Stadsledningskontorets uppföljning av tillgänglighetsprojektet⁹ redovisar en samlad bild av de tillgänglighetsskapande åtgärder som har genomförts i staden sedan år 1999. Det konstateras att det är svårt att peka ut en storstad som har löst alla tillgänglighetsproblem, särskilt om det inte finns några mätbara och konkreta kriterier för jämförelser hur tillgängligheten ska mätas. Ärendet har inte behandlats i KS under år 2008.

Det gångna året 2008 har varit ett år då medvetandet, intresset och aktiviteter inom tillgänglighetsfrågor har ökat. Även stadens FO kontakts av allt fler näringsidkare, fastighetsägare m.fl. som efterfrågar kompetens inom tillgänglighetsområdet som erbjuds bland annat från Tillgänglighetsprojektet och från handikapporganisationer. Det krävs dock intensifierat och medvetet tillgänglighetsarbete som är övergripande inom stadens samtliga nämnder och styrelser för att arbetet med visionen ”Ett Stockholm i världsklass” ska bli verklighet utifrån funktionshinderaspekter. Både planering, byggandet och produktion av stadens tjänster måste ske utifrån ”design för alla”-principen.

2.3.1 Tillgänglighetsprojektet

I budget för 2008 avsattes 100 mnkr till Trafikkontorets Tillgänglighetsprojektet för tillgänglighetsskapande åtgärder samt att upplevelsen av Stockholm som en tillgänglig stad skulle följas upp.

Tillgänglighetsprojektet har sedan 1999 haft en budget på 100 mnkr per år med totalt 1 000,0 mnkr. Projektet har upparbetat netto ca 1 010 mnkr inklusive nästan 24 mnkr i statsbidrag som avser åtgärder i samverkan med kollektivtrafiken som ska vara tillgänglig senast år 2010 enligt den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Exempelvis har standard på tillgängliga busshållplatser framtagits i samarbete med bland annat Kommunförbundet i Stockholms län (KSL) och Landstinget. På gatu- och parkmark har projektet fortsatt med insatser beträffande rännalar, övergångsställen enligt s.k. Stockholmsmodellen, sänkning av kantstegar, kontrastmarkering av trappor, montering av räcken, placering av belysning med bländfria armaturer, parkbänkar med armstöd, ramper mm.

Tillgänglighetsanslag har utgått även till tillgänglighetsanpassning av idrottsanläggningar för ca 10 mnkr. Inom kulturområdet har genomförts förbättringar i fysisk tillgänglighet för totalt ca 5 mnkr. Fastighetsnämndens fastigheter har fått 5 mnkr för anpassningar i bland annat i Stadshuset, Tekniska nämndhuset och Överförmyndarens lokaler.

⁸ ”Ett Stockholm i världsklass – strategisk inriktning (Utlåtane 2007:82)

⁹ ”Världens mest tillgängliga huvudstad 2010 ” (Dnr 326-1144/2008)

En handbok¹⁰ för tillgängliga miljöer har antagits av Trafiknämnden år 2008. Handboken gäller för utformning av både utemiljöer och miljöer i bostäder och lokaler. Nu krävs en arbetsmetod som möjliggör en uppföljning som säkerställer att byggherrarna följer handbokens direktiv och att staden kan förhindra ny otillgänglighet i nybyggda och ombyggda miljöer. Tillgänglighetsprojektet har även under år 2008 haft en roll som remissinstans och granskare av handlingar till ny- och ombyggnationer ur tillgänglighetssynpunkt.

Tillgänglighetsprojektet deltar i en mängd utvecklingsprojekt. I samarbete med Synskadades Riksförbund i Stockholm arbetar projektet med s.k. ”Digitalt gångvägnät” som avser att utveckla ett navigeringssystem för synskadade personer. I samarbete med flera andra aktörer drivs även ett antal andra projekt inom tele- och teknikområdet för att finna information, tjänster och beslutsstöd för att planera och genomföra resor från dörr till dörr.

Projektet ”Värdig Entré” handlar om utveckling av tillgänglighetsskapande lösningar för entréer i kulturarvsbyggnader. Projektet genomförs i samarbete med Statens Fastighetsverk, EIDD i Sverige¹¹, industridesigner och arkitekter. Entré till Stockholms Stadshus är ett av pilotprojekten.

Tillgänglighetsprojektet har samarbetat med fastighetsägare och näringsidkare för att fortsätta arbetet med att undanröja hinder i offentliga lokaler, exempelvis vid butiks-, hotell- och restaurangentréer. Dessutom drivs sedan 2005 en upplysnings- och informationskampanj (St Julian-kampanjen) om tillgänglighet i syfte att informera näringslivet och anordnare av offentlig verksamhet. Kampanjen planeras pågå fram till år 2010 i trafiknämndens regi.

Uppföljning av upplevelsen av Stockholm som en tillgänglig stad ska genomföras av Tillgänglighetsprojektet under år 2009.

2.3.2 Enkelt avhjälpna hinder

Enkelt avhjälpna hinder ska vara undanröjda fram till 2010. Boverket har gett ut tillämpningsregler till plan- och bygglagen (PBL). Ansvar ligger på fastighetsägarna men tillsynsansvaret finns hos kommunen, d v s stadsbyggnadskontoret som tar emot anmälningar angående ”enkelt avhjälpna hinder”.

Under 2008 har det kommit in 38 nya anmälningar utöver de tidigare inkomna anmälningarna (675 anmälningar år 2007). Anmälningarna har till största delen handlat om otillgänglighet inom näringslivets lokaler. På grund av bristande handläggningsresurser är många anmälningar fortfarande obehandlade. Många av de anmälda hindren kommer inte att betraktas som ”enkelt avhjälpna” eftersom hindren avser nivåskillnad mellan entré och trottoar vilket anses vara ett svåröst problem. Det finns dock ett antal exempel där problemet har blivit löst med höjning av trottoaren och sänkning av entrén inne i näringsidkarens fastighet. Det finns exempel på bra lösningar men det krävs resurser från stadens sida beträffande anpassningar på gatumark.

Några av stadens nämnder och bolagsstyrelser har genomfört eller startat inventering av tillgänglighet utifrån enkelt avhjälpna hinder. Socialtjänstförvaltningen har både inventerat och åtgärdat brister i sina förvaltningslokaler, AB Familjebostäder

¹⁰ ”Stockholm – en stad för alla” – handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö

¹¹ European Institute for Design and Disability

har genomfört besiktning av samtliga lägenheter i beståndet utifrån kategorier tillgängliga, framkomliga och övriga lägenheter. AB Svenska Bostäder har genomfört en inventering av tillgänglighet i sina publika lokaler samt genomfört en sortering av samtliga lägenheter utifrån grad av tillgänglighet. AB Stockholms-hem har arbetat med enkelt avhjälpna hinder i äldre trevåningshus.

2.3.3 Tillgängliga bostäder

Enligt budget för år 2008 ska de tre kommunala bostadsbolagen fortsätta tillgänglighetsanpassningen av fastigheter och bidra med försöks- och träningslägenheter. Stockholms bostadsförmedling AB har i uppgift att fortsätta förmedla förturs-, försöks- och träningslägenheter.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB - bostäder ska tillhandahålla välskötta och trygga bostäder för äldre och för personer med funktionsnedsättning samt bidra till en mångfald av boendeformer.

Stadsbyggnadsnämnden har i uppdrag att utreda möjligheterna för en garanti om anpassning av bostäder inom max 3 månader från beslutsdatum.

Stockholms Stads Bostadsförmedling AB förmedlade under år 2008 totalt 156 försökslägenheter, 144 träningslägenheter och 404 förturslägenheter. Det råder brist på stora lägenheter och lägenheter med tillgång till hiss i fastigheten. Hyresvärdarnas höga godkännandekrav är också ett hinder.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB har utvecklat en inventeringsmodell enligt Boverkets normer för tillgänglighet. Inventeringen delas upp i en prioritering i tre nivåer: 1) Akut åtgärd, 2) Planerad åtgärd inom ett år, 3) Åtgärdsplan på längre sikt. Micasa har under år 2008 i samarbete med Hjälpmedelsinstitutet (HI) tagit fram ett program¹² för tillgängliga och hälsobefrämjande gårdar. Dialog har förts bland annat med en referensgrupp med personer med funktionsnedsättningar.

Stadsbyggnadskontorets bostadsanpassningsenhet beviljade under år 2008 bidrag till bostadsanpassning med totalt drygt 91 mnkr. Totalt behandlades ca 9800 ärenden varav ca 7 300 personer ansökte om bidrag till anpassning av sin bostad. Utöver vanliga bostadsanpassningar bekostades reparationer och service av viss avancerad teknisk utrustning, återställningsbidrag till fastighetsägaren av tidigare anpassad bostad samt anpassning till personer med elöverkänslighet. Bostadsanpassningsenheten har förbättrat informationen om bostadsanpassningsbidrag på stadens hemsida, som numera ges på flera språk. Det finns ett stort behov av anpassning av bostäder i staden. Delvis har nya behov uppdagats i samband med att stadsdelsförvaltningarna erbjudit besök i hemmet till alla äldre över 75 år.

Stadsbyggnadskontorets bostadsanpassningsenhet anser att det är olämpligt att införa en tidsgaranti för bostadsanpassning. Den som ansöker om bostadsanpassningsbidrag bestämmer vilken entreprenör som ska utföra anpassningsarbetet i bostaden. Det är också bidragsmottagaren som tillsammans med vald entreprenör bestämmer när anpassningen ska utföras. Kontoret anser därför inte att staden kan lämna någon garanti för att anpassningsåtgärder ska vara utförda inom tre månader från beslut. Kostnaden för anpassningen av bostaden kan dessutom bli högre vid krav om snabbare leverans av produkt och arbete.

¹² ”Gestaltningssprogram för utemiljön vid vård- och omsorgsboende” 2008

FO har tagit emot samtal där personer med funktionsnedsättning känner sig motarbetade i sina bostadsrättsföreningar. Det handlar i huvudsak om motstånd till godkännande av bostadsanpassningsåtgärder, tillgängliga parkeringsförhållanden och lämplig placering av grindar/trafikhinder.

2.3.4 Tillgänglig information

Enligt budget för år 2008 ska stockholmarna erbjudas ökad valfrihet och mångfald och medborgaren ges möjlighet att tillgodogöra sig information och göra sitt val.

Formerna för valfrihetssystemen och för kundvalsmodeller ska utredas likaså möjligheten att erbjuda medborgaren fler e-tjänster.

Stadens E-strategi¹³ beskriver visionen om en modern och digitaliserad förvaltning. Detta innebär enkel åtkomst till information över organisationsgränserna, inom och mellan stadens nämnder, mellan staden och medborgarna samt mellan staden och andra myndigheter och organisationer.

Denna vision är mycket positiv och viktig för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. E-tjänster och lätt åtkomlig information underlättar hanteringen av vardagen för personer som är beroende av god fysisk tillgänglighet, färdtjänst, assistans, ledsagning eller andra personella stödresurser för att kunna uträtta sina ärenden i samhället. En viktig förutsättning för att E-tjänster ska fungera är att tjänster skapas utifrån ”design för alla”- principen med kompetens utifrån de behov som bland annat olika funktionsnedsättningar medför.

Staden öppnade under år 2008 en ny webbplats www.stockholm.se som är upplagd enligt riktlinjer¹⁴ för tillgänglig hemsida. Medborgare välkomnades inlämna synpunkter på hemsidans utformning och tillgänglighet. Aktivitet från medborgarna var mycket god under testperioden och hemsidan har fått bra respons från allmänheten enligt Stadsledningskontoret. Utveckling av stadens hemsida fortsätter med bland annat förstudie för en ny ingång för företagare och en webbplats på engelska. Utveckling av ”Jämför service” och filmer på teckenspråk samt fler lättlästa texter är aktuellt. E-tjänstporten har förberetts under år 2008 och planeras bli öppnad under våren 2009 med successiv ökning av E-tjänster. Stadsledningskontoret anser att det finns en svårighet i att staden har totalt ca 600 webbredaktörer på de olika förvaltningarna, varav en del saknar tillräckliga kunskaper för att förvalta information på hemsidan utifrån tillgänglighetsaspekter.

Stockholms Bostadsförmedlingen AB uppger att drygt 97 % av bostadsförmedlingens aktiva kunder använder webbplatsen www.bostad.stockholm.se som i en jämförelse med 25 offentliga webbplatser bedömts till en av de bättre.

En studie som genomfördes av Hörselskadades förening i Stockholm (HRF) under våren 2008 undersökte förekomsten av hörselteknisk utrustning i en del viktiga lokaler för allmänheten. Studien undersökte samlingssalar/aulor i stadens grund- och gymnasieskolor och lokaler för stadsdelsnämndernas öppna sammanträden som vänder sig till allmänheten. Hörselskadade Förening drog slutsatsen att stadens hörselskadade elever lämnas utanför delaktighet vid verksamhet i skolornas aulor/samlingssalar. Detsamma gäller föräldrar, personal och andra besökande

¹³ E-strategi för Stockholms stad (Dnr 051-823/2008)

¹⁴ Web Accessibility Initiative (WAI)- riktlinjer

med hörselskador. Kartläggningen visade att endast fyra av stadsdelsnämnderna hade fullt tillgängliga sammanträden för hörselskadade medborgare.

2.3.5 Tillgänglighetsarbete i Sveriges kommuner

Regeringen har under 2008 i samverkan med Sveriges kommuner och landsting (SKL) tagit fram en strategi¹⁵ för hur målen för tillgänglighet ska nås fram till år 2010. Frågan om bristande tillgänglighet som en form av diskriminering utreds inom regeringskansliet. En proposition med bland annat förslag till enklare och tydligare regler kring den fysiska planeringen och tydligare bestämmelser kring enkelt avhjälpna hinder förväntas under år 2009.

Handisam¹⁶, har ett regeringsuppdrag att stödja kommunernas och landstingens tillgänglighetsarbete genom att utveckla och förankra metoder för uppföljning. Handisam har i samarbete med Sveriges kommuner och landsting (SKL) påbörjat arbetet med att redovisa hur man arbetar med tillgänglighetsdatabaser och eventuellt kunna ge förslag på hur dessa kan harmoniseras och samordnas i landet. SKL kommer att stimulera kommunernas tillgänglighetsarbete genom att främja informationsutbyte mellan kommuner och lyfta frågan om tillgänglighet i olika aktiviteter och vid utbildningstillfällen. Fokus är bland annat på enkelt avhjälpna hinder, på tillgänglig kollektivtrafik och på utveckling av e-tjänster.

Uppbyggnad av ett system för öppna jämförelser av kommunernas tillgänglighet och tillgänglighetsarbete har påbörjats i samarbete mellan Handisam och SKL. Stockholms stad är en av landets kommuner som redovisar sitt arbete med tillgänglighetsfrågor på "E-verktyg" som är en webbaserad tjänst hos Handisam. www.handisam.se. Stadens uppgifter publiceras på E-verktyget av Tillgänglighetsprojektet och av FO. Uppgifterna redovisas utifrån de åtta kriterier som har fastställts av Handisam och som kännetecknar ett framgångsrikt tillgänglighetsarbete i Sveriges kommuner: 1) Policy/Handlingsplan, 2) Ansvar, 3) Budget, 4) Samverkan med handikapporganisationer, 5) Upphandling och inköp, 6) Fysisk miljö, 7) Kommuninformation och kommunikation och 8) Arbetsgivare.

FO:s förbättringsförslag:

En övergripande tillgänglighetsstrategi med en stadsövergripande pådrivande organisation behövs för att stödja stadens samtliga nämnder och styrelser i tillgänglighetsarbetet i linje med ambitioner i "Ett Stockholm i världsklass – Vision 2030".

En plan för eliminering av "Enkelt åtgärdade hinder" och krav på att allt nybyggt och ombyggt måste vara tillgängligt krävs för att göra staden till tillgänglig stad.

Genomförandet av E-strategins vision om informationsflödet mellan staden och medborgarna kräver att kommunikationsvägarna är tillgängliga för alla.

¹⁵ "Enkelt avhjälp" – Strategi för genomförandet av tillgänglighetsmålen i nationella handlingsplanen för handikappolitiken (S 2008:035).

¹⁶ Handisam - Myndigheten för handikappolitisk samordning

2.4 Tillgång till arbete

Enligt budget för år 2008 ska den samlade social- och välfärdspolitiken i Stockholm tydligt präglas av arbetslinjen och respekt för människornas egna önskemål och behov.

Jobbtorg har inrättats år 2008 för att stärka stadens insatser så att fler arbetslösa ska komma ut i arbete.

Människor med funktionsnedsättning ska, så långt som möjligt, ha samma möjligheter som andra att leva ett självständigt liv och ha ett arbete att gå till.

Sysselsättningsgraden bland personer med psykisk funktionsnedsättning ska fastställas under år 2008.

Statskontoret har på regeringens uppdrag utvärderat insatser för personer med funktionsnedsättningar inom arbetsmarknadspolitiken¹⁷ där man lämnar ett antal förslag inom arbetsmarknadspolitiska regelverk för personer med funktionsnedsättningar. Regeringen beslutade under 2008 att ge Arbetsförmedlingen tillsammans med Försäkringskassan 50 mnkr 2009 - 2011 för rehabiliteringstjänster och stöd för att komma ut i arbetslivet. De förändrade reglerna inom sjukförsäkringen antas innebära att fler personer med funktionsnedsättning hänvisas till försörjningsstöd och blir aktuella för bedömning av arbetsförmågan.

Jobbtorg har inrättats år 2008 för att stärka stadens insatser så att fler arbetslösa ska komma ut i arbete. Personer med psykisk och fysisk funktionsnedsättning i behov av stöd föreslås komma med i jobbtorgaktiviteter från år 2009. Upphandling av tjänster för utredning av arbetsförmågan, arbetsträning och arbetsförberedande insatser beräknas bli genomförd under år 2009.

Det finns ett kommunalt ansvar att söka upp och erbjuda individuellt anpassade insatser för unga 16-19 år som inte ha avslutat sin skolgång och dessutom saknar sysselsättning. Utbildningsförvaltningens "Gymnasieslussen" har haft uppföljningsansvaret med uppgiften att arbeta med dessa ungdomar med inriktning på fortsatt utbildning. De som avsäger sig utbildningsinsatser har hänvisats till stadsdelsförvaltningarna för att söka försörjningsstöd/jobbtorg då det grundläggande sociala ansvaret finns på stadsdelsförvaltningarna. Det delade ansvaret för uppgiften är inte tillräckligt tydligt och det finns en risk att bland annat ungdomar med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning aldrig blir uppfångade av staden trots uppföljningsansvaret.

Våren 2008 besvarade stadsdelsförvaltningarna en enkätundersökning som genomfördes av Stadsledningskontoret i anslutning till arbetet med resursfördelningssystemet. Enkäten gällde "Insatser, boende, sysselsättning och övriga stödformer till personer med neuropsykiatriska funktionshinder". I enkätsvaren framkom att för personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning uppstår ofta svårigheter i kontakten med arbetsmarknaden. Som förslag på lämpliga insatser nämndes bland annat anpassad arbetsträning och arbetsmarknadsåtgärder med stöd av arbetskonsulenter med neuropsykiatrisk kompetens.

Socialstyrelsen framhåller att intentionerna i LSS-lagstiftningen inte uppfylls¹⁸. Den dagliga verksamheten bör ha ett mål att utveckla den enskildes möjlighet till

¹⁷ "De nya insatserna för funktionshindrade inom arbetsmarknadspolitiken – en utvärdering av trestegsmodellen" (Statskontoret 2008:9)

¹⁸ "Kartläggning/lägesbeskrivning av daglig verksamhet enligt LSS" (SOS 2008-131-22)

förvärvsarbete. Även LSS-kommittén¹⁹ lyfter fram problemen med ”inlåsning” i den dagliga verksamheten och föreslår att Socialstyrelsen tar fram nationella riktlinjer för arbetsmetoder som bland annat fokuserar på möjligheten att komma in eller tillbaka till arbetslivet. Enligt LSS-betänkandet ska det i första hand prövas om personen kan få vanligt arbete med stöd av Arbetsförmedlingen och dess riktade insatser till personer med funktionsnedsättning.

Både i daglig verksamhet enligt LSS och inom socialpsykiatrins arbets- och samsättningsverksamhet enligt SoL finns personer som skulle kunna lönearbeta under förutsättning att det finns tillgång till individuella stödinsatser. Även inom dessa verksamheter kan metoder utvecklas för att öka förutsättningarna för den enskilde att övergå till lönearbete.

Arbetsmarknadsprojekt för arbetstagare med funktionsnedsättning:

ALFA-projektet är ett samverkansprojekt som avser alternativ förmedling av arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning. Social- och arbetsmarknadsförvaltningen sår projektägare och beslut om projektmedel från Europeiska Socialfonden (ESF) förväntas under våren 2009.

Livsval är ett treårigt arbetsmarknadsprojekt med ESF- finansiering med Alma Folkhögskola som projektägare. Projektets syfte är att skapa modeller och metoder för att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och har någon form av arbetshinder kommer närmare arbetsmarknaden.

Open Eyes är ett arbetsmarknadsprojekt som har bedrivits av Stadsledningskontoret i samarbete med Telia, Tieto Enator och Arbetsförmedlingen - Unga funktionshindrade. Arbetsökande med funktionsnedsättning har fått coaching och beretts praktikplats inom stadens förvaltningar samt inom nämnda företag. Projektets erfarenheter borde tas tillvara av stadens Jobbtorg.

Projektet ”Ferdinand” kartläggningsfas pågick under hösten 2008 med Arbetsförmedlingen som projektägare. Projektet avser arbetsinriktad rehabilitering i samverkan för personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Ansökan om fortsatt ESF-finansiering är inte klar.

Utvecklingen på arbetsmarknaden gynnar inte människor med funktionsnedsättningar. Kraven på produktivitet och effektivitet har ökat intoleransen även mot mindre grad av arbetsoförmåga. Arbetsmarknadsfrågorna för personer med funktionsnedsättning drivs oftast som kortsiktiga projekt. Erfarenheterna av dessa måste implementeras i ordinarie arbetssätt i samarbete med andra myndigheter. En viktig del av förberedelserna till arbetslivet är möjlighet till vuxenutbildning även för personer med funktionsnedsättningar. Här är både Vuxenutbildningen med sitt Vuxenteam och Särvux viktiga samarbetspartners och spelar en viktig roll i förberedelserna inför arbetslivet. (Se ”Vuxenutbildning” s.33)

FO:s förbättringsförslag:

Stadens verksamheter måste i samverkan med arbetsmarknadsmyndigheter skapa stöd- och arbetsmetoder riktade till personer med funktionsnedsättningar för att underlätta övergång till lönearbete.

¹⁹ ”Möjlighet att leva som andra” (SOU 2008:77)

2.5 Omsorg, stöd och service

Enligt budget för år 2008 ska alla människor tillförsäkras självbestämmande och delaktighet i samhällslivet.

Alla människors rätt att välja ska respekteras. Valfrihetssystem för boende ska beslutas under 2008. Staden ska bidra till att det finns tillräckligt med olika boendeformer.

Staden ska underlätta den enskildes valfrihet med hjälp av tillgängliga och användarvänliga informationssystem och ska sakligt och opartiskt informera om såväl den egna verksamheten som privata alternativ.

Alla ska ha rätt till likvärdig omsorg och service, oavsett var i staden man bor. Staden ska i detta hänseende ses som en enhet. Möjlighet till dagverksamhet ska ges utifrån behov och med hänsyn tagen till resa och valfrihet för individen.

Staden ska utreda möjligheten att införa värdighetsgaranti för personer med funktionsnedsättning.

Verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar ansvarar för stödinsatser till bland annat personer med omfattande och livslånga funktionsnedsättningar. Det ställs stora krav på verksamhetens kvalitet t ex. i form av kompetens, insatsens kontinuitet, brukarens delaktighet och inflytande.

Ca 5000 personer med funktionsnedsättning under 65 år hade under år 2008 insatser enligt SoL, varav ca 2500 inom funktionshinderomsorgen och ca 2500 inom socialpsykiatri. Totalt ca 4700 personer hade insatser enligt LSS och LASS, varav ca 3500 personer hade insatser enligt LSS och drygt 1100 personer hade statlig personlig assistans.

Verksamhetsrådets hade följande mål år 2008:

- Stockholmarna ska erbjudas ökad valfrihet och mångfald
- Kvalitet inom stadens omsorgsverksamhet ska öka
- Trygghet, värdighet och inflytande ska präglade hela omsorgen

Enligt budget år 2008 ska samtliga styrelser och nämnder till kommunstyrelsen redovisa vilka insatser som gjorts för att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet och bekämpa diskriminering mot personer med funktionsnedsättning.

Dessa mål är mycket adekvata och viktiga för verksamhetsområdet. Uppgiften har dock fått en undanskymd roll. Redovisningar från stadens nämnder och styrelser har uteblivit eftersom det saknas angivna indikatorer som kan följas upp i stadens ILS-system. Stöd och service till personer med funktionshinder, inklusive socialpsykiatri, behandlas i KF:s budget med väsentliga skillnader i jämförelse med ambitionsnivån inom t ex äldreomsorgen när det gäller indikatorer som ska redovisas och följas upp.

I budget för år 2008 fick socialtjänstförvaltningen i uppgift att utreda förutsättningarna för en värdighetsgaranti inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Inga beslut i frågan har fattats under år 2008.

2.5.1 Valfrihet

Enligt budget år 2008 ska medborgarnas upplevelse av valmöjlighet i de verksamheter där systemet för valfrihet finns tas fram 2008.

Beslut om valfrihetsmodell avseende boende för personer med funktionsnedsättning ska tas fram. Valfriheten för medborgarna ska utformas så att den inte kommer i konflikt med målen om att stimulera andra driftformer än kommunal.

Information om verksamhetsutbud och kvalitetsjämförelser efterfrågas av allmänheten. Stadens handläggare saknar information som hjälpmedel i sökandet efter lämpliga stödformer. Det saknas även ett stadsgemensamt system där verksamheterna annonserar befintliga lediga bostäder/övriga resurser. Utveckling av valfrihetssystemet förväntas leda till förbättringar för allmänheten och underlätta förmedlingen av lediga resurser.

Beslut om införandet av valfrihetssystem²⁰ togs under år 2008. I samband med genomförandet av valfrihet för bostäder med särskild service, daglig verksamhet och korttidshem föreslås att stadens fyra lokala förmedlingsgrupper ersätts med en gemensam förmedlingsgrupp för hela staden för att samordna och effektivisera förmedling av lediga resurser enligt brukarens val.

Ett nytt resursfördelningssystem infördes i januari 2008. I anslutning till stadens resursfördelningssystem finns ett centralt bedömningskansli, som ska administrerar resursfördelningen genom nivåbedömningar och säkerställer att bedömningen är likvärdigt över hela staden. Kansliet har deltagit i arbetet med framtagandet av valfrihetsmodellen.

Arbete med konkurrensutsättning har pågått inom verksamhetsområdet i första hand inom daglig verksamhet och särskilda boendeformer. Enligt uppgifter från bedömningskansliet har fyra stadsdelförvaltningar genomfört upphandling av stöd- och serviceverksamhet under år 2008, sex stadsdelförvaltningar har påbörjat upphandlingsarbetet under 2008 och nio stadsdelförvaltningar har inplanerade upphandlingar för år 2009.

Stadsdelsnämndernas organisation påverkas av konkurrensutsättning. Specialkompetens inom funktionshinderfrågor riskerar att minska när sammanslagning av förvaltningarnas avdelningar blir nödvändiga och funktionshinderfrågor planeras att ingår i texten omfattande äldreomsorgsverksamhet.

2.5.2 Myndighetsutövning

Enligt budget för år 2008 ska staden underlätta den enskildes valfrihet med hjälp av tillgängliga och användbara informationssystem och ska sakligt och opartiskt informera om såväl den egna verksamheten som om privata alternativ.

För att öka valfrihet och kvalitet i omsorgen ska staden utveckla sin redovisning och uppföljning av att olika utförare håller ställda kvalitetskrav.

Staden ska skapa strukturer för att åtgärda bristen på ledsagare, personliga assistenter, avlösare och kontaktpersoner.

²⁰ Införandet av valfrihetssystem inom omsorgen enligt LSS och SoL om personer med funktionsnedsättning. (Dnr 325-244/20008)

Ej verkställda beslut och domar

Både enligt SoL och LSS är kommunerna skyldiga att till länsstyrelserna rapportera alla gynnande beslut som inte verkställs inom tre månader från beslutsdatum. Rapporteringsskyldigheten gäller även beslut som inte verkställs på nytt efter att verkställigheten avbrutits. Stadens budget för 2008 har dessa uppgifter som kvalitetsindikator för Stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen (SAF) sammanställer uppgifter som inlämnas av stadsdelsnämnderna. Vid uppföljningen årsskiftet 2008/2009 inrapporterades totalt 23 ej verkställda beslut enligt SoL och totalt 44 ej verkställda beslut enligt LSS. I båda fallen hade det skett en ökning av antalet från föregående kvartal. Pålitligheten i det insamlade statistiska materialet behöver säkerställas eftersom det förekommer olikheter i siffermaterialet beroende på uppgiftskälla.

Kontaktperson är den vanligast förekommande ej verkställda stödinsatsen. Rekrytering av nya kontaktpersoner har redan tidigare visat sig vara en uppgift som kräver stadsgemensamma aktiviteter. Rekryteringskampanjen www.varavanner.nu påbörjades under år 2008 för att underlätta rekrytering av kontaktpersoner.

Enligt stadsdelsnämndernas redovisning fanns en ej verkställd dom under år 2008. I allmänhetens kontakter med FO förekommer situationer där den sökande har uppmanats att återkomma med ansökan vid senare tillfälle eftersom lediga bostäder saknas. Det inventerade omedelbara behovet av bostäder med särskilt service och antalet ej verkställda beslut skiljer sig stort. Skillnaden kan ibland bero på att stadsdelsnämnderna avvaktar med beslut tills dessa kan verkställas.

Ej verkställda beslut enligt SoL och LSS, särskilt den stora bristen på bostäder för personer som tillhör LSS personkrets 1 och 2 kan framöver medföra ekonomiska konsekvenser för staden i form av särskild avgift.

Införandet av Lagen om valfrihet²¹ från år 2009 innebär en ändring i SoL när det gäller särskild avgift. Enligt nytt stycke i 16 kap 3 § får socialnämnd avvakta med att verkställa beslut enligt 4 kap 1 § om verkställandet sker inom ett valfrihetssystem. Verkställandet kan bara senareläggas på sökandens begäran om denne fått ett konkret erbjudande men tackat nej till detta. Ändring sker även i 16 kap 6a § som klargör att särskild avgift inte ska åläggas i dessa fall. Ändringen enligt ovan avser inte LSS-beslut.

Det är angeläget att utbyggnad av bostäder med särskilt service intensifieras för att åtgärda den aktuella bristsituationen.

Individuella planer – (IP)

Individuella planer kan begäras av den som har insatser enligt LSS för att underlätta för samverkan, individen ges möjlighet till inflytande och IP ger värdefullt underlag för planering.

I en revisionsrapport²² framfördes att andelen personer som begär att få en individuell plan enligt LSS bör öka. Enligt Länsstyrelsens tidigare uppföljning är Stockholms stad en av de sämre i länet beträffande upprättandet av individuella planer enligt LSS. Enligt Länsstyrelsens uppföljning i december 2007 hade det

²¹ Lag om valfrihetssystem -LOV (SOU 2008:15)

²² ”Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelsnämnder i Stockholm” (Nr 2005:15)

skett en marginell ökning av antalet individuella planer i de flesta av stadsdelsförvaltningarna. Enligt regeringens uppdrag har länsstyrelsen genomfört en ytterligare uppföljning av läget med IP som ska rapporteras under år 2009. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag analyserat förutsättningarna för att samordna de individuella planerna²³.

I stadens budget för år 2008 angavs ett mål om att andel individuella handlingsplaner skulle uppgå till 100 % redan år 2008. Kommunstyrelsens handikappråd ansåg att ett realistiskt mål vore 25 %. För att det målet ska nås måste staden dels ordna utbildningar för personalen i hur man arbetar med individuell planering och vad den syftar till, dels se till att det finns tid avsatt för arbetsuppgiften. Föreningen för Utvecklingsstörda Barn, ungdomar och vuxna (FUB) i Stockholm har i samverkan med ett antal andra aktörer ansökt om projektmedel från Allmänna Arvsfonden. Syftet är att utveckla arbetet med IP i samverkan utifrån förslag i Socialstyrelsens lägesbeskrivning. Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen har anmält intresse att vara en samarbetspartner i projektet.

Information och upplysning

Information och upplysning är en viktig del av myndighetsutövningen. Personer med funktionsnedsättning har framfört önskemål om information och telefonservice via Kontaktcenter motsvarande "Äldredirekt".

Socialtjänstförvaltningen har producerat en informationsbroschyr²⁴ som aktualiseras regelbundet och finns på stadens hemsida. Broschyren utdelas som informationsmaterial och används i första hand vid myndighetsutövning. Biståndshandläggare och handikapporganisationer har efterfrågat informationsmaterial på andra språk än svenska. Material på olika språk behövs för att underlätta vid myndighetsutövning och informera brukaren om adekvata stödinsatser samt upplysa om handläggningsrutinerna hos biståndshandläggaren.

2.5.3 Utbyggnad av bostäder och nya stödformer

Enligt budget år 2008 ska valfrihetssystem införas under 2008 gällande boende och daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Utbyggnad och utveckling av variation i utbudet av boenden enligt LSS ska fortgå och intensifieras. Målet i budget 2008 fastställdes till 200 nytilkomna "omsorgslägenheter" år 2008 och att bostadsproduktionen för personer med psykiska funktionsnedsättningar ska öka.

Staden ska kunna erbjuda olika former av boende där inriktningen är att möjliggöra för den enskilde att leva ett mer självständigt liv. Nya modeller och former av boende och boendestöd ska utformas.

Utbyggnad under planperioden 2001 - 2008

Enligt uppgifter från Social- och arbetsmarknadsförvaltningens (SAF) inventering färdigställdes under åren 2001-2008 totalt 533 nya lägenheter i bostad med särskild service. Av dessa är 383 lägenheter för LSS personkrets 1 och 2 samt 150 lägenheter för personer med psykisk funktionsnedsättning. Drygt 30 % av planperiodens nya lägenheter har ersatt otidsenliga gamla gruppboendestäder.

²³ "Gemensam planering – på den enskildes villkor" (SOS 2007)

²⁴ "Stöd och service till personer med funktionsnedsättning" (Socialtjänstförvaltningen 2008)

Under år 2008 färdigställdes 39 lägenheter, långt ifrån budgetmålet på 200 lägenheter. Vid årsskiftet 2008/2009 fanns 963 befintliga bostäder enligt LSS, varav 278 är fristående lägenheter och 33 räknas till otidsenliga lägenheter utan uppfylla LSS-krav. För personer med psykisk funktionsnedsättning fanns totalt 436 bostäder varav 173 i gruppboende och 263 i form av stödboende/servicebostad.

Erfarenheter visar att gruppboende är en bra boendeform för personer med mer omfattande stödbehov och den egna lägenheten i gruppboendet ger personen självständighet. Detta bekräftas även av berörda brukarorganisationer.

Aktuella behov för åren 2009 - 2012

Social- och arbetsmarknadsförvaltningen har under år 2008 genomfört en inventering²⁵ som avser behovsbilden för åren 2009-2012 och visar att stadsdelsförvaltningarna har fortsatt omfattande utbyggnadsbehov av särskilda boendeformer.

För LSS personkretsar behövs 418 lägenheter varav största andelen, totalt 281, avser personer med utvecklingsstörning. Därutöver finns 113 personer med autism/ Asperger och 14 personer med förvärvad hjärnskada och 10 personer med övrig tillhörighet. 324 nya lägenheter behövs för personer med psykiska funktionsnedsättningar.

Behovet av gruppboende för vuxna med förvärvad hjärnskada bekräftas även i en magisteruppsats²⁶ som redovisar att i september 2008 fanns sammanlagt 13 personer under 65 år permanent boende på sjukhem. Fyra av dessa var placerade utanför Stockholms län. Omfattande omvårdnadsbehov, omfattande rörelse- och kognitiva funktionshinder samt brist på lämpliga boendebalternativ uppgavs som orsak till beslut om permanent boende på sjukhem trots att personerna var under 65 år.

Staden saknar boenden för yngre personer med demens. Personer under 65 år med demenssjukdom är en liten grupp totalt sett men har stort stödbehov. Ungefär 1 procent inom åldersklassen 60-64 år och 1 promille (1/1000) inom åldersklassen under 60 år beräknas utveckla demenssjukdom. Insatser till yngre personer med demens ges i regel enligt socialtjänstlagen (SoL). Enligt stadens riktlinjer²⁷ kan yngre personer med demens numera omfattas av LSS.

I enkätsvar från stadsdelsnämnderna under år 2008 gavs en bild av vilka insatser som staden ger yngre personer med demenssjukdom. Enligt enkätsvaren fanns endast ett fåtal utförare, privata och kommunala, som erbjuder verksamhet med särskild inriktning för yngre personer med demens.

Beslut om boende utanför den egna kommunen enligt 17A § LSS beror i regel på brist på alternativ i Stockholms stad och placeringen görs i väntan på ett bättre lokalt alternativ. Bristituationen minskar utrymme för brukarens valfrihet och inflytande vid val av boende.

Utbyggnadsplanen för åren 2009 - 2014

Den för närvarande planerade utbyggnaden understigen kraftigt de behov som har inrapporterats av stadsdelsförvaltningarna.

²⁵ Plan för utbyggnad av bostäder till personer med funktionsnedsättning (Dnr 3.1-0188/2009)

²⁶ Magisteruppsats av Ylva Kruse 2008

²⁷ ”Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL....”(PM 2006 R VII Dnr 326-2421/2006)

I Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens utbyggnadsplan för perioden 2009 – 2014 föreslås att totalt ca 740 nya lägenheter färdigställs i särskilda boenformer under den aktuella planperioden. Detta motsvarar ca 85 nya gruppboendestäder (med 5-6 lägenheter per gruppboendestad) och drygt 250 nya service- och stödlägenheter. SAF anser att planerade bostäder för personer med funktionsnedsättning bör inarbetas mer strukturerat i stadens bostadsplanering.

Frågan om boende för personer med utvecklingsstörning och för personer med neuropsykiatriska diagnoser är den mest vanligt förekommande frågan i allmänhetens kontakter med FO när det gäller frågor kring socialtjänstens stöd- och service. Behovet av bostäder med särskild service för mycket utsatt grupper måste intensifieras.

Genomförandegruppen

En mer övergripande central samordning²⁸ har föreslagits av Socialtjänstnämnden för att bättre kunna se och verka för att gruppboenden betraktas som en gemensam resurs för hela staden. Det finns behov av långsiktig helhetssyn på boendeplaneringen både generellt och för speciella grupper.

I beslut i Socialtjänstnämnden föreslås Genomförandegruppen bli en beslutsgrupp som inhämtar kunskap om och tar ställning till behov och planerade utbyggnader, gör kvalitetsbedömningar, fattar beslut i ärenden som ska underställas kommunstyrelsens ekonomiutskott och behandla frågor som är av principiell och policyskapande karaktär.

I budget för år 2009 och i anslutning till genomförandet av valfrihetssystemet föreslås att även förmedling av resurser i form av bostäder, daglig verksamhet och korttidshem sker via en central förmedlingsorganisation.

Hyressättning för gemensamma utrymmen

I budget 2008 angavs att hyressättning av boende enligt LSS ska revideras så att tillgången till gemensamhetsutrymme beaktas. Detta uppgavs som aktivitet för att uppnå målet att öka kvalitet och bidra till trygghet, inflytande och värdighet. Det är svårt att se en logisk koppling mellan åtgärden och de mål som skulle uppfyllas. De flesta personer som är i behov LSS-boende har svårt att finansiera sina boendekostnader utan olika typer av bidrag. LSS-kommitténs slutbetänkande²⁹ föreslår utredningsuppdrag beträffande kostnader kring gemensamma utrymmen. Hyressättningsmodellen där man tar kostnader för gemensamhetsutrymmen har börjat praktiseras på några men inte alla av stadsdelsnämnderna och således behandlas stadens medborgare olika.

2.5.4 Socialpsykiatri

Enligt budgeten för år 2008 ska stadsdelsnämndernas utbyggnad av såväl gruppboendestäder som stödboenden intensifieras och möjligheterna till sysselsättning, studier och arbete ska förbättras.

DUR - (Dokumentation Utredning och Resultat)- projektet har genomförts inom stadens socialpsykiatri där samtliga handläggare har fått utbildning i DUR som

²⁸ ”Förslag till organisation och arbetsformer för Genomförandegruppen” (Dnr 119-0144/2008)

²⁹ ”Möjlighet att leva som andra” (SOU 2008:77)

ska säkerställa rättsäker bedömning, enhetlig handläggning och dokumentation och underlätta för uppföljningsarbetet. Målet för år 2008 att 50 % av socialpsykiatriens utredningar genomförs enligt DUR -modellen är uppfyllt i staden. Socialtjänstförvaltningen har under år 2008 påbörjat arbetet med att anpassa och utforma utredningsmaterialet med hänsyn till förhållanden i ärenden som rör vuxna med funktionsnedsättning. Testning av utredningsmaterialet och utbildning av handläggare kommer att pågå under år 2009. Målet är att alla stadsdelsförvaltningar övergår till utredningsmetoden under året.

Förändringar i socialförsäkringssystemet och förslag i LSS-kommitténs slutbetänkande kommer att innebära förändringar beträffande möjligheterna till sysselsättning och daglig verksamhet för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Inom socialpsykiatriverksamheter förväntas ett antal förändringar såsom införandet av valfrihetssystem för boende, boendestöd och sysselsättning.

Kartläggningsfasen i ALFA³⁰ - projektet genomfördes under hösten 2008 för att se vilken typ av studieverksamhet och sysselsättning fanns för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Kartläggningen visade att det saknas variation i sysselsättningsverksamheter. Variation i stödformer är ett utvecklingsområde. Brukarundersökning planeras att genomföra under våren 2009 där man bland annat efterfrågar upplevelsen av kvalitet i sysselsättning och boendestöd.

Upphandling av HVB-hem har genomförts inom socialpsykiatri. Totalt 39 vårdgivare ingår i det nya ramavtalet från år 2009. Upphandlingen har lyft fram behovet av betonat behovet. Under år 2008 har Upphandling av verksamheten med personliga ombud (PO) har förberetts under 2008 och ska pågå under våren 2009. PO-verksamheten har funnits på samtliga stadsdelsförvaltningar under år 2008. PO-funktionernas arbetsbelastning har varit mycket skiftande. I genomsnitt har det handlat om ca 15-20 ärenden per ombud. Även upphandling av sysselsättning för döva med psykisk funktionsnedsättning har påbörjats och ska genomföras under våren 2009.

Personer med psykisk funktionsnedsättning blir ofta diskriminerade och får ett ovärdigt bemötande. Regeringen har gett Handisam uppdraget att öka kunskapen och förändra attityder inom socialpsykiatriområdet.

2.5.5 Neuropsykiatri

Frågor angående levnadsförhållanden för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har varit en av de vanligaste frågorna i allmänhetens kontakter med FO under år 2008. Frågor har mestadels handlat om svårigheten att hitta till rätt instans, behov av boendestöd och brist på arbete.

Våren 2008 genomfördes en enkätundersökning till stadsdelsförvaltningarna inom ramen för Stadsledningskontorets utredningsuppdrag "Insatser, boende, sysselsättning och övriga stödformer till personer med neuropsykiatriska funktionshinder". Studien var kopplad till arbetet med resursfördelningssystemet.

Enligt sammanställningen av aktuella insatser till personer med neuropsykiatriskt funktionshinder fanns cirka 670 personer med beslut om cirka 1 290 insatser. De allra flesta insatser eller cirka 75 procent ges till personer över 18 år. Den vanligaste insatsen är daglig verksamhet följt av kontaktperson och boendestöd.

³⁰ Alternativ förmedling av sysselsättning, studier, praktik och arbete

Bland personer under 18 år är korttidsvistelse och avlösarservice vanligast. Cirka 240 personer har bistånd i form av boende, i grupp- eller kollektivboende, inackorderingshem eller försöks- och träningslägenhet. Cirka 200 personer får insats av staden i stödformer som inte är anpassade till målgruppen.

Samtliga stadsdelsförvaltningar uppger att det finns ett behov av fler anpassade boenden, anpassat boendestöd, anpassad hemtjänst och anpassade arbetsmarknadsåtgärder utifrån målgruppens behov. Stadsdelsförvaltningarna efterfrågar specifik kompetens för de personalgrupper som riktar sitt stöd till dessa personer samt metoder för att bättre kartlägga behovet av stöd hos individen.

Stadens inventering är samstämmig med resultat från Länsstyrelsens tillsyn³¹. Granskningen gällde ungdomar mellan 15-18 år med diagnosen Aspergers syndrom. Tillsynsrapporten framförde bland annat behovet av samverkan kring berörda ungdomars behov, utveckling av arbetet med individuella planer och gemensamma utbildningsinsatser och kunskapsutbyte mellan socialsekreterare och biståndshandläggare.

”Samlas Sydväst” är en pilotverksamhet som pågår inom stadsdelsnämnderna Skärholmen, Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö. Satsningen startade under år 2008 utifrån erfarenheter från ett tidigare projekt³² och genomförs i samverkan med landstinget samt berörda handikapporganisationer. Avsikten är att utveckla en modell för förbättrat och mer samordnat stöd till vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Projektet genomför gemensamma utbildningsinsatser för berörd personal inom både kommunen och landstinget samt avser att utveckla en samordnad individuell plan som arbetsverktyg. I samarbetet planeras delaktighet även från Jobbtorg och från Bostadsförmedlingens förtursenhet.

2.5.6 Personer med syn- och hörselskador

Synskadades förening i Stockholm (SRF) har i ett uttalande i november 2008 påtalat skillnaderna i stadsdelsnämndernas bedömning av stödsatser. Heminstruktörsresursen ses som en viktig förebyggande insats som minskar behovet av mer omfattande hemtjänstinsatser och bidrar till ett mer självständigt och oberoende liv. Totalt 19 heminstruktörer för syn- och hörselskadade fanns i de 14 stadsdelsförvaltningarna vid slutet av år 2008. Det finns stora olikheter i staden beträffande heminstruktörernas uppdrag och insatser till personer med syn- och hörselskador. I en del stadsdelsförvaltningar finns särskilda begränsningar för heminstruktörerna då dessa inte tillåts ge stöd exempelvis till personer under 65 år eller till personer som bor i särskilda boendeformer. Såväl handikappråd som berörda handikapporganisationer har uppmärksammat olikheterna över staden och påtalat att detta inte står i överensstämmelse med kommunmedborgarnas rätt till lika behandling.

Enligt Hörselskadades Förening (HFS) i Stockholm drabbas allt fler unga av hörselskador såsom tinnitus på grund av höga ljudnivåer. Det är positivt att stadens Miljöförvaltning har uppmärksammat bullernivåer inom nöjesbranschen.

2.5.7 Kompetensutveckling

Enligt budget för år 2008 ska kunskapen om livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning öka hos stadens personal.

³¹ ”Samverkan kring ungdomar med Aspergers syndrom”, Länsstyrelsen (Dnr 7011-08-4672)

³² ”Samordnade insatser för vuxna med neuropsykiatriska funktionshinder”, Samlas-projektet

Projektet Carpe

Verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar hade ca 3400 månadsanställda i november 2008. Därutöver fanns nästintill lika många timanställda.

Under år 2008 har Socialtjänstförvaltningen ansvarat för en förstudie och beviljats ESF- finansiering för genomförandet av ett omfattande kompetensutvecklingsprojekt Carpe i samarbete med ett antal andra kommuner i länet. Övriga samarbetspartners är Socialstyrelsen, Länsstyrelsen, KSL, Landstingets Handikapp & Habilitering och Fackförbundet Kommunal. www.projektcarpe.se

Syftet är att bland annat tydliggöra verksamhetsområdet för berörda, genomföra kompetensutvecklingsinsatser, vidareutveckla nätverksmodeller.

Projektets syfte, därutöver, är att ta tillvara projektresultat och därmed skapa förutsättningar att på sikt inrätta ett Kunskaps- och utvecklingscentrum för funktionshinderfrågor i Stockholms län.

Utbildningsinsatser som genomförs inom projektet Carpe gäller endast kommunal utförarpersonal. Projektets insatser utgår inte till medarbetarna inom socialpsykiatriens verksamheter och inte heller för administration och handläggarpersonal.

Kompetens vid handläggning och uppföljning

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden som avser personer med funktionsnedsättning bör enligt Socialstyrelsen³³ ha socionomexamen eller social omsorgsexamen enligt tidigare studieordning. Handläggaren ska ha introduktion och därefter stöd och successivt ta ansvar för ärenden under en period på minst ett år. Socialstyrelsen allmänna råd lyfter fram även nödvändiga kunskapsområden såsom förhållningssätt och bemötande samt fortbildning och vidareutbildning.

Socialtjänstförvaltningen genomförde hösten 2008 en enkätstudie av biståndshandläggarnas kompetens. 106 (92,2 %) av stadens 115 handläggare svarade på enkäten och alla dessa hade högskolekompetens. Fortbildning av handläggarna sker genom respektive stadsdelsförvaltning och genom socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen som köper uppdragsutbildningar och ordnar egna utbildningar utifrån aktuella behov.

50 % av stadens biståndshandläggare är ansvariga för handläggning av ärenden avseende vuxna med funktionsnedsättning, 18 % har barn- och ungdomsärenden och 32 % handlägger ärenden i alla åldersgrupper. Majoriteten handlägger ärenden både enligt SoL och LSS och ca 10 % har ärenden enbart enligt LSS. Handikappföreningarna ser en definitiv fördel i att en handläggare hanterar insatser enligt båda lagarna. Detta rekommenderas även av stadens riktlinjer.

Handläggarnas kompetensbehov tillgodoses inom ramen för de medel som avsatta för verksamhetsområdets kompetensutveckling och som samordnas av Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen. Detta gäller även kompetensutvecklingsinsatser som inte ryms inom Carpe och som riktar sig till utförare. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden antar policydokument, riktlinjer och tillämpningsanvisningar utifrån det aktuella rättsläget och förvaltningen genomför fortlöpan utbildningsinsatser för berörd personal.

³³ Allmänna råd om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som avser personer med funktionshinder (SOSFS 2008:32)

Socialtjänstförvaltningen har under år 2008 genomfört utbildningsinsatser om skyldigheten att anmäla missförhållanden³⁴ inom verksamheter enligt SoL och LSS. Utbildningsinsatser riktades till både handläggare och utförarverksamheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län har beviljat social- och arbetsmarknadsförvaltningen 1.2 mnkr för genomförandet av utbildningsinsatser för att öka kunskapen om våld som riktas mot kvinnor med funktionsnedsättning. Utbildningsinsatser har startat under år 2008 och ska pågå fram till februari år 2010.

FO:s förbättringsförslag:

Staden behöver en samordnad stadsövergripande planering för intensiv utbyggnad av boendeformer för att beslut om bostad med särskild service ska kunna verkställas.

Staden måste ha en långsiktig strategi för kompetensutveckling av personal som arbetar med stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

2.5.8 Kvalitetsuppföljning

Enligt budget för år 2008 ska kvalitet och valfrihet utvecklas och förbättras. Både enligt SoL och LSS ska verksamheterna inom stöd och service till personer med funktionsnedsättningar vara av god kvalitet.

För att kontinuerligt och långsiktigt utveckla och säkra verksamhetens kvalitet skall nämnden inrätta ett ledningssystem³⁵ för det systematiska kvalitetsarbetet.

Revision

Stadsrevisionen har redovisat resultat från en granskning³⁶ av systematiskt kvalitetsarbete enligt gällande lagar, föreskrifter och stadens direktiv inom det berörda verksamhetsområdet. Revisorerna konstaterade att verksamhetsområdet inte har varit något prioriterat område inom staden och lyfte fram utvecklingsområden. Stadsrevisionen har gjort en fortsatt granskning³⁷ av om stadsdelsnämnderna bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar. Även kommunövergripande funktioner har följts upp för att få en helhetsbild.

I revisionsrapporten konstateras att uppföljningen av föregående års granskning visar att det kvarstår utvecklingsområden inom verksamhetsområdet. Kommunövergripande styrning, uppföljning och samordning av kvalitetsfrågor är ett sådant område, vilket accentueras inför införandet av valfrihetssystem. Revisionsrapporten påtalar behovet av kommunövergripande kvalitetsindikatorer för god kvalitet enligt lagens krav samt behovet av riktlinjer för uppföljning av verksamhetens kvalitet.

³⁴ Föreskrifter och allmänna råd om anmälningsrutiner kring missförhållanden enligt Lex Sarah både för verksamheter enligt LSS och enligt SoL (SOSFS 2008:10, SOSFS 2008:11)

³⁵ Föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för kvalitet i verksamhet enligt SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2006:11)

³⁶ "Kvalitetsarbete inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning" (2007: 9)

³⁷ "Kvalitetsarbete inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning - Steg 2" (2008:12)

Socialtjänstnämndens uppföljningsansvar

Enligt Socialtjänstförvaltningens avtal med BOSSE- Råd- stöd och kunskapscenter ska dessa årligen lämna en kvalitetsrapport till stadens FO. Rådgivningsverksamheten BOSSE arbetar länsövergripande enligt avtal med Stockholms stad och med Stockholms läns landsting. Målgruppen är personer med funktionsnedsättning i åldern 16-64 år, företrädesvis med rörelsehinder i kombination med andra funktionsnedsättningar. BOSSE kontaktades av totalt 275 personer bosatta i Stockholms stad under år 2008. I dessa kontakter framkommer kritik på stadens myndighetsutövning. Enligt BOSSE förekommer brister i bland annat likställighet inom staden vid bedömning av stödinsatserna.

Enligt budget år 2008 var Socialtjänstnämnden ansvarig för uppföljning av stadens stöd och service till personer med funktionsnedsättning. I detta ansvar ingick att från stadsdelsförvaltningarna samla in och sammanställa statistikuppgifter och för verksamheten relevant information för att på så sätt kunna ge en samlad bild av verksamhetsområdet. Socialtjänstnämnden ska följa kvaliteten samt inventera och vidta åtgärder som stöd för verksamhetsutveckling.

Detta kräver framtagande av stadsövergripande kvalitetsindikatorer och en gemensam modell för kvalitetsuppföljning. Modellen ska avse uppföljningar på verksamhetsnivå inom både egen och enskild regi. Enligt Socialtjänstförvaltningen skall arbete med framtagande av stadsgemensam modell för kvalitetssäkring och kvalitetsuppföljningar prioriteras och även länkas till valfrihetssystemet. Funktionshinderinspektörernas och FO:s kvalitets- och årsrapporter ska utgöra en grund för kvalitetsarbetet. Arbetet har påbörjats under år 2008.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen har tagit initiativ till ett seminarium där verksamhetsansvariga för stöd och service ska samlas kring aktuella framtidsfrågor såsom utveckling av stödformer utifrån aktuella behov och kvalitetsutveckling.

Funktionshinderinspektörer

Under år 2007 anställdes två funktionshinderinspektörer för att ur brukarens synvinkel granska verksamhetsområdets kvalitet enligt en fastställd inspektionsplan. Inspektörerna granskar såväl beställarverksamheten som den kommunala och den av kommunen avtalade privata utförarverksamheten inklusive socialpsykiatriens verksamheter.

Funktionshinderinspektörernas verksamhet syftar till att säkerställa kvalitet i stödinsatser enligt både SoL och LSS, riktade till personer med funktionsnedsättning. Granskningsarbetet har inletts inom verksamhetsområden daglig verksamhet enligt LSS och sysselsättning enligt SOL. Pilotgranskningen i Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd var på samma gång utveckling av inspektörernas granskningsverktyg och arbetsmetoder. Därefter har granskning påbörjats i ytterligare fyra stadsdelsnämnder Södermalm, Farsta, Hässelby-Vällingby och Östermalm.

Inspektörernas kvalitetsgranskning har ett mycket tydligt brukarperspektiv. Den verksamhetsnära granskningen kompletterar på ett bra sätt de uppföljningar och tillsyn av kvalitet som görs mer övergripande av t ex förvaltningarna själva, tillsynsmyndigheterna och av stadens revision. Granskningsmodellen syftar till lokala samtal om hur brister kan förebyggas och elimineras. En viktig del av gransk-

ningen är även möjligheten att sprida kunskap om de goda exempel som påträffas i verksamheterna.

Inspektörernas inledande granskning och erfarenheter³⁸ påtalar bland annat behovet av ökad kvalitet i handläggning och dokumentation samt intensifiering av arbetet med individuella planer. Det behövs bättre hänsyn till brukarens möjligheter att enkelt och klart följa sitt ärende. Inspektörerna lyfter fram behovet av bättre samarbete över enhetsgränserna inom förvaltningar samt behov av lokala styrdokument för samordning och gränsdragningsfrågor. Gemensamma utbildningar behövs för att få kunskap om varandras verksamhetsområde och ge ökad förståelse och erfarenhetsutbyte. Enligt inspektörerna är valfrihet en utmaning för staden med stor betydelse för brukarens delaktighet. Det krävs fokus på hur kvalitetsfrågor beaktas i förfrågningsunderlagen inför anbudsgivning och hur uppföljningen av verksamheten genomförs.

Brukarundersökningar

Brukarundersökningar, särskilt när dessa riktar sig till personer med funktionsnedsättning, behöver utvecklas för att de ska ge en sanningsenlig bild av verksamhetsområdet. Exempelvis hade brukarundersökningen om kvalitet i gruppboendestäder som genomfördes av Stadsledningskontoret under år 2008 många brister. FO fick synpunkter på enkätens kvalitet, utformning och tillgänglighet både från allmänheten och från stadens medarbetare.

Undersökningsmetoder måste ta hänsyn till brukarnas förutsättningar när det gäller att kunna själv svara på t.ex. enkätfrågor. Finns behov av symboler, lättläst text och hur kan undersökningsmaterialet ges ut på andra medier t ex till personer med synskador.

FO:s förbättringsförslag:

Staden måste fastställa ett kvalitetssystem innehållande kommunövergripande kvalitetskriterier för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt ett kommunövergripande system för kvalitetsuppföljningar.

2.6 Idrott, fritid och kultur för alla

Enligt budget för år 2008 ska alla stockholmare, även de som har funktionsnedsättning, ha möjlighet att utöva idrott. Stockholms kultur- och idrottsliv måste bli mer tillgängligt för människor med funktionsnedsättning.

Idrottsanläggningar ska bli mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Projektet med samordning av fritidsaktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättning ska genomföras.

Tillgänglighet till idrott och kultur

Idrottsnämnden har även under år 2008 disponerat medel cirka 10 mnkr av stadens tillgänglighetsanslag för förbättringar i anläggningarna. Idrottsnämndens

³⁸ Funktionshinderinspektörernas årsrapport - avser verksamhetsåret 2008

satsning på Idrottens Hus för handikappidrott har förbättrat förutsättningarna för idrottsutövning för personer med funktionsnedsättning. Stockholms Handikappidrottsförbund blev förstahandshyresgäst och ansvarar för verksamheten i anläggningen som är en samlingspunkt och utbildningscentrum för handikappidrotten. Ytterligare investeringar och upprustning av anläggningen planeras av idrottsförvaltningen.

Kulturnämndens anslag på 5 mnkr inom Tillgänglighetsprojektet har används till Kulturskolan, Kulturhuset, Stadsbiblioteket, Liljevalchs och Det fria kulturlivet och till satsningar centralt. Medlen har använts till olika typer av tillgänglighetsskapande åtgärder.

Strategisk kulturplan för barn och ungdom "Kultur i ögonhöjd" har utarbetats av kulturförvaltningen innehållande strategier för fritid och kultur för alla barn och ungdomar. Handlingsplanen för FN-barnkonventionen är förlängd år 2009. Stadsledningskontoret har ett uppdrag att revidera planen utifrån innehållet i skolplanen, förskoleplanen och kulturplanen och beakta behov hos barn och unga med funktionsnedsättning.

Fritid och gruppboende

Idrottsförvaltningens lägerverksamhet vänder sig till vuxna med utvecklingsstörning boende i gruppboenden. Under 2008 har idrottsförvaltningen genom fritidsutvecklare (f.d. handikappkonsulenter) fortsatt utveckla och främja fritidsutbudet för vuxna personer med utvecklingsstörning. Samverkan sker med bl.a. föreningar, institutioner och organisationer med marknadsföring, ekonomiskt stöd, råd och utbildning från konsulenterna. Idrottsförvaltningen och på Kulturförvaltningen ges stöd för att utveckla inkluderande verksamheter för vuxna med utvecklingsstörning. Fritidsutvecklarna har också påbörjat arbetet med att genomföra en fritidsvaneundersökning för målgruppen.

Totalt 103 personer deltog under sommaren 2008 på semesteraktivitet/läger som organiserades av idrottsförvaltningens fritidsutvecklare. Motionsaktiviteter som är anpassade för målgruppen har startat på förvaltningens bad och hallar. Genom bidrag och stöd arrangerades läger även av fristående organisationer. Oftast bekostas lägervistelsen av gruppboendet, ibland beviljas insatsen av LSS-handläggaren. Det finns ett stort behov av aktiviteter anpassade för personer med flerk Funktionshinder och personer med grav utvecklingsstörning och autism. Det behövs kunskap och medvetenhet från gruppboendepersonal om uppgiften att se till att brukarnas egna önskemål om sin fritid ska kunna förverkligas.

Skärholmens stadsdelsnämnd är ett gott exempel i ambitionen att skapa bra fritid för personer boende i LSS gruppboenden. Fritidsprojektet i Skärholmen har lyft fram det utbud som finns tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Projektet bygger på en kartläggning som genomfördes under år 2007. Projektets genomförandefas påbörjades under 2008 med fortsättning under år 2009 för att vidareutveckla uppnådda resultat. Skärholmens stadsdelsnämnd har även uppmärksammat av stadsrevisionen³⁹ som en nämnd som driver ett systematiskt kvalitetsarbete inom verksamhetsområdet och utgör ett gott exempel när det gäller arbetsätt. Dessutom har Gruppboenden i Skärholmen vunnit stadens kvalitetsutmärkelse 2008 i klassen Övrig vård och omsorg.

³⁹ "Kvalitetsarbete inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning - Steg 2" (2008:12)

”Kollo”-verksamhet

Socialtjänstnämndens LSS-kolloverksamhet riktar sig till barn och ungdomar med utvecklingstörning, autism och autismliknande tillstånd. Kolloverksamhetens syfte är att ge rekreation, social samvaro och miljöombyte under jul-, sport-, påsk- och sommarlov. Efterfrågan på kollo under jul- och påskledighet har minskat. Totalt 509 personer boende i Stockholms stad beviljades under år 2008 vistelse LSS-kollo i socialtjänstförvaltningens regi. Kvalitet i verksamheten följdes upp med en brukarenkät med nästan 80 % svarsfrekvens. 96,6 % uppgav att de var nöjda eller mycket nöjda med vistelsen. 1,7 % framförde missnöje som handlade om omvårdnad, inflytande eller aktiviteter.

Under år 2007 genomfördes en upphandling av ramavtal avseende köp av platser på sommargårdar, ordinarie ”kollo” för barn och ungdomar i åldern 9-16 år (årskurs 3-9) för sommaren 2008. Inga särskilda krav ställdes utifrån funktionshinderaspekter. Kraven på tydliga förfrågningsunderlag vid upphandlingar är nödvändiga för att inkludering av barn och ungdomar med funktionsnedsättningar lyckas även i ordinarie kolloverksamhet.

”Fritid för alla” -projektet

Från år 2008 inrättades en samordnarfunktion för idrott, fritids- och kulturaktiviteter för barn och ungdomar med funktionsnedsättning.

Samordningsprojektet ska 1) inspirera, uppmuntra och stimulera till inkludering 2) bilda nätverk mellan kontaktpersoner på 18 berörda förvaltningar 3) samla information om tillgängligt fritidsutbud och 4) ta fram samverkansmodell för olika aktörer.

Målet är att barn och ungdomar med funktionsnedsättning i första hand inkluderas i ordinarie verksamheter. Detta kräver i regel mindre grupper och eventuell extra ledare. Idrottsförvaltningen har övervägt s.k. ”inkluderingsbidrag” för att åstadkomma högre grad av inkludering i verksamheter inom föreningslivet.

”Fritid för alla”- projektet har en hemsida www.stockholm.se/fritidforalla som innehåller insamlade tips på olika aktiviteter som barn och unga kan delta i utifrån sitt intresse och sin egen förmåga. Alla aktiviteter på hemsidan är tillgängliga utifrån principer att man kan komma in med rullstol, få lättförståelig information och extra stöd vid behov. Alla aktörer inom fritid, idrott och kultur kan inlämna tips på aktiviteter som kan presenteras på denna webbplats. Hemsidan är i gång och projektledaren får positiv respons från handikappföreningar och föräldrar. Fritidsfrågorna har varit ett eftersatt område och projektet har fått en bra start under 2008.

FO:s förbättringsförslag:

Arbetet med inkludering i fritids-, kultur- och idrottsverksamhet för barn och ungdom med funktionsnedsättning måste fortsätta i samverkan med berörda nämnder och verksamheter och samordningen av aktiviteter behöver permanentas.

2.7 En skola för alla

Enligt budget år 2008 ska friheten att välja skola ska omfatta alla, även elever som är i behov av mer omfattande stödinsatser. Elever i särskolan ska självklart ha samma rätt som andra elever att välja skola.

Elever i särskolan ska få möjlighet att, vid tillfällen som är lämpliga, delta i undervisning tillsammans med andra elever. Lokal- och verksamhetsmässig integration med grundskolan ska uppmuntras.

Vuxenutbildningen är en viktig del av det svenska utbildningssystemet och skapar möjligheter till nya chanser för den som av olika skäl inte kunnat tillgodogöra sig utbildningen i grund- och gymnasieskolan.

SISAB har till uppgift att tillgänglighetsanpassningar görs i samband med andra åtgärder i skolorna.

När ansvaret för skolan övergick till utbildningsnämnden bildades den s.k.15-gruppen med tre beredningsgrupper tillsammans med stadsdelsförvaltningarna, utbildningsförvaltningen, socialtjänstförvaltningen, kulturförvaltningen samt stadsledningskontoret. Organisationen hade i syfte att underlätta för samverkan. De inblandade parterna har upplevt att 15-gruppen har varit för stor och att det viktiga är de lokala rutinerna kring barnen/eleverna. En viktig del av samverkansarbetet är hur de enskilt drivna och fristående verksamheterna kommer med i samverkansarbete.

Den s.k. 15-gruppen är från och med år 2009 ersatt med ett s.k. ”samverkansuppdrag”, bl.a. ska stadsdelsförvaltningarna skriva samverkansöverenskommelser med skolorna. Detta uppdrag är oerhört viktigt för elever i behov av särskilt stöd som är beroende av stödinsatser i samverkan.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) har redan år 2006 inventerat lokalerna inom gymnasie- och vuxenutbildning enligt en beställning från utbildningsförvaltningen. Utbildningsnämnden har därefter år 2007 tagit beslut på tillgänglighetsskapande åtgärder⁴⁰ och arbetet beräknas vara klart under 2011. Inventering av grundskolorna kvarstår. Åtgärder beräknas preliminärt uppgå till ca 150 mnkr.

Fysisk tillgänglighet i stadens skolor är en grundförutsättning för inkludering av elever med funktionsnedsättningar så att särlösningar kan undvikas. Elever med omfattande behov av stöd har sämre möjligheter än andra att välja skola. Valmöjligheten minskar på grund av brister i fysisk tillgänglighet. Valmöjligheten kan minska även på grund av kostnadsskäl t ex vid val av fristående eller kommunal skola, beroende på vilken ersättning en skola kan få för sina kostnader för eleven.

2.7.1 Elevhälsoarbetet

Elevhälsoarbetet omfattar allt från kost, motion, hälsofrämjande miljö och stöd i lärande för alla barn till specifika insatser för barn och elever i behov av särskilt stöd. Rektorn har det övergripande ansvaret och ska även leda arbetet i elevhälso-

⁴⁰ Inriktningsförslag avseende åtgärdande av enkelt avhjälpbara hinder (Dnr 07-324/1011:3)

teamen. Stadens revision⁴¹ har redovisat i sin granskning att rektorns styrning av elevhälsoarbetet på lokal nivå oftast är tydlig men kritiserar att Utbildningsnämnden inte följer upp elevhälsoarbetet.

Utbildningsförvaltningen anser att utvärderingar, inspektioner och den årliga elevhälsorapporten är viktiga medel för att säkerställa att elever får rätt stöd. Uppdragsavdelningens rapport⁴² gör en beskrivning av situationen för integrerade elever med funktionsnedsättning i Stockholms skolor utifrån iakttagelser, erfarenheter och uppfattningar från elevhälsopersonal i staden.

Enligt rapporten finns ingen särredovisande statistik över integrerade elever med funktionsnedsättning. Statistik finns enbart över elever som är mottagna i särskolan, specialskolan eller i de s.k. FH-klasserna vid Alviksskolan, Skanskvärnsskolan och Österholmsskolan för elever med funktionsnedsättning.

De allra flesta elever med funktionsnedsättning är integrerade i ordinarie skolklasser och det är angeläget att följa upp deras skolsituation. Elevhälsorapporten har inhämtat underlag till sina slutsatser utifrån en kategorisering efter en kanadensisk modell där elevhälsopersonal har bidragit med erfarenheter, iakttagelser och synpunkter i en vanlig klass. Elevhälsorapporten ger viktiga signaler om behovet av kunskap om den enskilde elevens funktionsnedsättning och vilka konsekvenser nedsättningen för med sig, t ex för elever med fysisk funktionsnedsättning, elever med beteende- och kommunikativ funktionsnedsättning och för elever med medicinska funktionsnedsättningar.

Elevhälsorapporten lyfter fram ytterligare ett antal viktiga aspekter som är i linje med de erfarenheter som har kommit till FO:s kännedom i kontakter med elever, deras föräldrar och skolpersonal. Rapporten lyfter fram behovet av anpassning av skolmiljön och behovet av stöd. Kamratrelationer och möjlighet till fritidsaktiviteter samt rätt bemötande av kamrater och lärare är avgörande i arbete med att motverka isolering och ensamhet i skolan.

Elevhälsorapporten slutsatser är att lyckad inkludering kräver att skolan har en organisation, planering och ett förhållningssätt för att möta eleven med funktionsnedsättning. Det omfattar kunskap och förståelse, tidig upptäckt där stödinsatserna ges i god tid, åtgärdsprogrammet med stödjande strukturer med tillgång till ett elevhälsoteam, rätt stöd vid rätt tidpunkt samt internt och externt samarbete och samverkan.

2.7.2 Elever i behov av särskilt stöd

Skolinspektörernas har haft i uppgift att granska skolsituationen för elever med funktionsnedsättning. Arbetet har pågått under 2008 och redovisas våren 2009.

Styrdokument och stödmaterial för att tydliggöra regelverk, stödformer och ansvarfördelningen i stödet till elever i behov av särskilt stöd har utarbetats av utbildningsförvaltning. Under år 2009 genomförs fortbildning för rektorer/skolledare.

”Elever i behov av särskilt stöd - Riktlinjer för Stockholms grundskola, obligatorisk särskola, gymnasie- och gymnasiesärskola” är ett exempel på stödmaterial

⁴¹ Revisionsrapport om ”Elevhälsoarbetet vid Stockholms stads grundskolor” (Nr 3:2009)

⁴² ”Elevhälsorapport 2007/2008” Utbildningsförvaltningens Uppdragsavdelning (2008)

som tydliggör hur Stockholms skolor (samtliga skolformer) ska arbeta med elever i behov av särskilt stöd.

”Hjälpreda - Planering för elever med funktionsnedsättningar i skolan från förskoleklass till gymnasiet” har framtagits i samarbete med Specialpedagogiska institutet, Stockholms läns landsting och stadens utbildningsförvaltning. Den redogör för behov, ansvar och respektive huvudmans stödresurser för elever med rörelsehinder, synnedsättning och hörselnedsättning.

”Trygghet och studiero” - Riktlinjer för arbetet i Stockholms skolor har antagits under år 2008. Det är viktigt att elever med funktionsnedsättningar uppmärksammas i anslutning till arbetet med trygghet och studiero. Elever med funktionsnedsättningar tillhör en utsatt grupp i skolan enligt flertalet studier och rapporter som handlar om mobbning och trakasserier⁴³.

Den individuella utvecklingsplanen (IUP) upprättas i anslutning till utvecklingssamtalet. IUP ersätter inte åtgärdsprogrammet. Åtgärdsprogram upprättas när som helst under skolåret, så snart det uppkommer att eleven behöver särskilt stöd. Åtgärdsprogrammet ska utarbetas i samverkan med eleven och dess vårdnadshavare så snart en elev är i behov av särskilt stöd. Under år 2009 planeras skolinspektörernas granskning utformning och innehåll i åtgärdsprogrammen.

Särskolan hade vid årsskiftet 2008/2009 ca 950 elever som var mottagna i särskolan i 70 av stadens grundskolor som har samundervisningsgrupper eller har elever inkluderade i grundskolklasser. Totalt 35 av stadens grundskolor hade särskoleverksamhet.

Oberoende av hur skolverksamheten organiseras är det viktigt att särskolan och dess elever inkluderas och är en del av den ordinarie skolverksamheten. Det är ett viktigt att utveckla inkluderingsstrategier och använda sig av specialpedagogiskt stöd på den enskilda skolan.

Utbildningsförvaltningen har stödmaterial ”Mottagande i obligatorisk särskola” som finns på förvaltningens webb och länkar till materialet uppdateras regelbundet.

Korttidstillsyn (KTT) är en insats enligt LSS och stadsdelförvaltningen LSS-verksamhet ansvarar för kostnaderna och gör överenskommelser om placering med berörd rektor i de fall verksamheten finns i skolan. Korttidstillsyn kan med fördel ordnas även inom ordinarie fritidsutbud för barn och ungdomar.

Stadsdelförvaltningarnas LSS-handläggare för barn och ungdom anser att KTT-insatsen enligt LSS för närvarande är en osynliggjord och försummad verksamhet. Kritik kommer även från familjerna bland annat till FO. Verksamheterna kan vara stängda under lov. Personaltäthet varierar och upplevs många gånger som otillräcklig för att kunna ge tillräcklig kvalitet i insatsen. Det förekommer att KTT-eleven måste stanna kvar i sitt klassrum när andra barn i skolan går till andra fritidsverksamheter.

⁴³”Diskriminerad, trakasserad, kränkt – barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier”, Skolverkets rapport (U2006/5849/S, dnr 2006:2495)

En arbetsgrupp under ledning av socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen och med representation från både utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningar ska se över situationen och hitta lösningar på problemen kring KTT-verksamheten. Idrottsförvaltningens projekt "Fritid för alla" planerar att i samarbete med berörda förvaltningar skapa tillgång till KTT-verksamhet inom idrott-, fritid- och kulturverksamhet.

2.7.3 Vuxenutbildning

Vuxenutbildning Stockholm har sedan år 2005 ett särskilt **Vuxenteam** för studerande i behov av särskilt stöd. Närmare 1000 elever har fått stödinsatser sedan starten. Teamet hade stödinsatser till 270 elever under år 2008. De överlägset största målgrupperna avser elever med dyslexi, läs- och skriv- och matematiksvårigheter samt elever med neuropsykiatrisk problematik.

Vuxenteamets arbete bygger på två uppdrag: 1) Rusta studerande i behov av särskilt stöd inför studier i den kommunala vuxenutbildningen i Stockholm stad och 2) Stödja pedagoger och ansvariga, inom den kommunala vuxenutbildningen i Stockholm stad, i bemötandet av studerande i behov av särskilt stöd.

Vuxenteamets uppföljning av 30 studerande i november 2008 redovisar bra exempel på hur adekvata stödinsatser kan underlätta inför vidare studier och förbättra ingång till arbetslivet. Utvärdering av Vuxenteamets arbete planeras under år 2009.

"Yrkesinriktade kurser med specialpedagogiskt stöd" som anpassade alternativ för vuxenstuderande med generella inlärningssvårigheter är ett utvecklingsområde som har uppmärksammats under 2008 av Vuxenteamet och Särvux i samverkan. Enligt Arbetsförmedlingen har arbetssökande med generella inlärningssvårigheter som medför nedsatt arbetsförmåga oftast möjlighet att få arbete inom följande branscher; restaurang, dagligvarubutiker, fastighetsservice, trädgård och lager.

Vissa speciella behov behöver uppmärksammas vid upphandling av vuxenutbildning:

- 1) Mer inläst material eftersom Komvux studier avser att skaffa betyg inför vidare studie på högre instans, där inläst material finns i betydligt större omfattning.
- 2) Kurser i studieteknik som exempelvis kan vara poängsatta introduktionskurser, där studerande med läs- och skrivsvårigheter har tillgång till särskilda kursmoment.
- 3) Elever med annat modersmål än svenska behöver uppmärksammas. Orsaken till inlärningssvårigheter kan delvis bero på språkliga och delvis på andra outredda svårigheter.

Särvux – "Lärvux" hade ca 300 elever år 2008. Särvux är kommunens vuxenutbildning för personer över 20 år med inlärningssvårigheter som beror på utvecklingsstörning, förvärvad hjärnskada eller autism. Vuxenutbildning för personer som har inlärningssvårigheter föreslås att få heta "Lärvux", vilket redan är namnet på motsvarande utbildning i Göteborg. Elever i särskolan och särvux uttrycker avståndstagande till begreppet "sär" i anslutning till sin utbildning. Det finns starka skäl till ändring av detta föråldrade begrepp.

Särvux erbjuder en utbildning som utgår från individens förutsättningar och önskemål. De studerande garanteras en utbildning som är individanpassad i små undervisningsgrupper med kvalificerad och utbildad personal. Särvux vill marknads-

föra sig bland annat inom dagliga verksamheter och utveckla nätverk och samverkan. Särvox erbjuder kurser bland annat i svenska, engelska, matematik och datakunskap. Därutöver genomförs kurser i arbetslivskunskap och även olika arbetslivsinriktade projekt och yrkesutbildningar utifrån efterfrågan.

FO:s förbättringsförslag:

Staden måste ställa krav på tillgängliga skollokaler och på kunskap om förhållanden för barn i behov av särskilt stöd för att elever med funktionsnedsättning skall kunna inkluderas och få lika möjligheter till valfrihet som alla andra.

Kvalitetsbrister i korttidstillsyn enligt LSS måste åtgärdas i samarbete med berörda nämnder så att korttidstillsyn har den kvalitet som LSS-lagstiftningen förutsätter.

Staden måste uppmärksamma behovet av vuxenutbildning för personer med funktionsnedsättning som en viktig del av förberedelserna inför arbetslivet.

2.8 Samarbete/samverkan

Ett återkommande problem som uppkommer både i allmänhetens och medarbetarnas kontakter med FO är bristande samarbete och samverkan kring brukarens behov. Behovet av bättre samarbete och samordning finns både internt inom stadens förvaltningar, mellan stadens olika förvaltningar och med externa aktörer. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd⁴⁴ reglerar planering och genomförande av samordning av insatser för enskildas rehabilitering och habilitering mellan landstinget och kommunen.

Socialtjänstförvaltningen och landstinget har under år 2008 framtagit en samverkanspolicy⁴⁵ som uppmärksammar arbetet med personer med utvecklingsstörning som bor i gruppboheter. Arbetet har sin grund i ovan nämnda föreskrifter och allmänna råd

Giltighetstiden för BUS- policyn⁴⁶ gick ut vid utgången av 2008. Policyn är framtagen av KSL i samverkan med länets kommuner och landstinget har reglerat samverkan gällande barn och ungdomar i behov av särskilt stöd. En ny policy ska tas fram under 2009 enligt beslut i KSL:s vård- och omsorgsberedning samt Landstingets hälso- och sjukvårdsberedning. Under tiden rekommenderas fortsatt arbete med samverkan i "BUS-anda". En utvärdering av BUS-arbetet som genomfördes av KSL under år 2008 visar att nyttan av en policy är stor, men att det också finns brister som behöver åtgärdas inför det fortsatta policyarbetet.

BBIC - Barns Behov I Centrum – är ett system/samverkansmodell för utredning, planering och uppföljning av socialtjänstens arbete med barn och unga i åldrarna 0-20 år. Hela stadens berörda handläggare inom socialtjänstens barn- och ungdomsverksamhet har utbildats i BBIC. Metoden är heltäckande beträffande barnens behov och har fokus på samarbete och samverkan kring barnet.

⁴⁴ Föreskrifter och allmänna råd om samordning av insatser för rehabilitering och habilitering (SOSFS 2007:10 samt 2008:20)

⁴⁵ Policy för samverkan och samordning av insatser för vuxna personer med utvecklingsstörning (Dnr 3.1-0653/2008)

⁴⁶ Barn och ungdomar som behöver särskilt stöd - BUS (KSL och Landstinget 2001)

Socialstyrelsen ser över om det är möjligt att införa BBIC vid handläggning av barn- och ungdomsärenden enligt LSS då barnperspektivet föreslås inarbetas även i LSS. Stadens biståndshandläggare i barnärenden och socialsekreterare inom barn- och ungdomsverksamheten planeras få gemensamma utbildningsdagar under år 2009 för att fördjupa samarbetet i gemensamma ärenden.

FO har tagit emot synpunkter från Landstingets Handikapp & Habilitering angående stadens biståndsbedömning när det gäller ansökan om stödinsatser till barnfamiljer. Det handlar om insatser avlösning och korttidsvistelse enligt LSS. Landstingets habiliteringsverksamheter erfar att föräldrar i ökad grad får avslag på sin ansökan om stödinsatser med hänvisning till barnperspektivet och föräldraansvar. Från stadens beställaravdelningar framförs att bedömningarna i förekommande fall görs enligt gällande lagstiftning och att behovet inte är tillräckligt omfattande för att den aktuella insatsens ska kunna beviljas. Det behövs gemensamma överläggningar där verksamheterna informerar varandra om sina arbetsmetoder och regelverk samt fastställer rutiner för bra samarbete.

Landstingets tandvårdsstöd förutsätter s.k. tandvårdsintyg för personer som tillhör LSS-personkretsar. Utfärdandet av dessa intyg har förorsakat problem för aktuella brukare. Landstinget hänvisar till kommunens LSS-handläggare som ska utfärda intyget. Det finns dock personer som tillhör personkretsen men inte är i behov av/söker någon LSS-insats och således kan intyget inte utfärdas av LSS-handläggaren. Dessa rutiner behöver klargöras mellan staden och landstinget för att förhindra problem för personer som är i behov av tandvårdsstöd.

Stadsdelsförvaltningarnas förmåga till samarbete och samordning kring ansvaret för stödinsatserna varierar. Det förekommer konflikter om ärendansvar och kostnadsfördelning såväl internt mellan stadsdelsförvaltningarnas olika avdelningar som mellan staden och landstinget. Detta gäller oftast i anslutning till stödinsatserna till personer med neuropsykiatriska diagnoser. Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har ingen klar tillhörighet i stödorganisationen då personen kan behöva insatser från flera olika avdelningar/enheter.

Det finns behov av en modern, flexibel och ändamålsenlig organisation som har kompetens och resurser för att möta alla människor med funktionsnedsättning, även personer med flera och sammansatta problem. Antalet privata utförare som ger insatser på uppdrag av landstinget och staden ökar. Detta ökar ytterligare behovet av samarbete för att samordna huvudmännens och olika aktörers insatser.

FO:s förbättringsförslag:

Staden måste skapa konkreta arbetsrutiner för samverkan internt inom de berörda nämnderna och externt med andra myndigheter för att personer med funktionsnedsättningar ska få tillgång till adekvata stödinsatser i samverkan.

Bilaga/Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (FO)

Arbetsuppgifter

1 § Funktionshinderombudsmannen skall verka för att medborgare med funktionshinder tillförsäkras goda levnadsförhållanden och att de ges samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra människor. Funktionshinderombudsmannen skall bevaka stadens verksamheter, utgöra ett forum för funktionshindrade samt följa vad som händer i omvärlden.

2 § Det ansvar för funktionshindrade, som åvilar stadens nämnder och styrelser kvarstår oförändrat. Funktionshinderombudsmannen skall hos nämnder och styrelser initiera förslag till förbättringar. Det ankommer på nämnder och styrelser i enlighet med reglementen, bodelagsordningar och stadens riktlinjer att besluta om åtgärder. Ansvar för uppföljning syftar bland annat till att bygga upp rutiner för hantering av uppmärksammade brister och framläggande av förslag till åtgärder. Ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering åvilar nämnder och styrelser.

Organisatorisk tillhörighet

3 § Funktionshinderombudsmannen tillhör stadsledningskontoret.

Forum för funktionshindrade, anhöriga och organisationer

4 § Funktionshinderombudsmannen skall ge information samt svara för rådgivning och stöd till funktionshindrade, anhöriga och organisationer, nämnder, styrelser samt handläggare och myndigheter. Funktionshinderombudsmannen skall ej handlägga enskilda ärenden och skall ej företräda enskilda medborgare. Funktionshinderombudsmannen har ej befogenhet att överpröva eller ändra av annan myndighet fattat beslut.

Uppföljning och rapportering

5 § Funktionshinderombudsmannen skall fortlöpande bevaka att lagstiftning, stadens riktlinjer, policydokument och handikappplaner följs samt att nämnder och styrelser upprättar lokala handikappplaner. Uppföljningen skall dokumenteras och redovisas för berörda nämnder och styrelser.

6 § Funktionshinderombudsmannen skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister samt redogörelse för förbättringsarbete.

Omvärldsbevakning

7 § Funktionshinderombudsmannen skall utveckla goda samverkansformer med stadens verksamheter samt myndigheter, handikapporganisationer och frivilligorganisationer m fl. Av stor vikt är att utveckla goda samarbetsformer med den statliga handikappombudsmannen. Funktionshinderombudsmannen har ett särskilt ansvar för att tydliggöra och informera om det egna respektive handikappombudsmannens ansvarsområde.

Sekretess

8 § Funktionshinderombudsmannen har att följa de sekretessbestämmelser, som är tillämpliga i den egna verksamheten respektive den verksamhet där en uppgift aktualiseras.